

วารสาร โลกสุขภาวะ

JOURNAL OF THE WORLD OF HAPPINESS

ISSN 3027-8244 (online) Vol. 3 No. 1 (January - June 2026)

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ฤทธิคุณแม่ขาลิ่ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนเจริญสุขุมวิท 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

วารสารโลกสุขภาวะ

JOURNAL OF THE WORLD OF HAPPINESS

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569)

Vol. 3 No. 1 (January – June 2026)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสุขภาพและระบบหลักประกันสุขภาพ สุขภาวะองค์กรรวม คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของพลเมืองไทยและพลโลก
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นที่น่าเชื่อถือมาตรฐานทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทาง มนุษย์ศาสตร์-สังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์สุขภาพ ระบบสุขภาพและระบบหลักประกันสุขภาพ นโยบายศาสตร์และนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ภูมิคุณแม่ชาลิ่ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

นพ.ประจักษ์วิช เล็บนาค	มูลนิธิหลักประกันสุขภาพไทย
นพ.จเด็จ ธรรมธัชอารี	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
นพ.ศุภกิจ ศิริลักษณ์	สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ	สมาชิกวุฒิสภา
ผศ.ดร.ทพ.วีระศักดิ์ พุทธาศรี	สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
ทพ.อรรถพร ลิ้มปัญญาเลิศ	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
นางกรรณิการ์ บรรเทิงจิตร	สำนักงานประสานการพัฒนานโยบายรองรับสังคมสูงวัย
นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ	อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม
นายพงศ์โพยม วาศภูติ	อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย

บรรณาธิการบริหาร

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.

บรรณาธิการวารสาร

ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง มูลนิธิหลักประกันสุขภาพไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร

นางสาวกวิณิดา อรุณโชติ นักวิชาการอิสระ
นายจรรยา ลินลา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
นางสาวภาวิณี บุญจันดา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

กองบรรณาธิการวารสาร

พระครูสุตฺตรัตนบัณฑิต, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ
ดร.บุญช่วย คูใจ มูลนิธิโพธิญาณ
ดร.ทวิศักดิ์ ชูมา มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.นงลักษณ์ ยอดมงคล สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง นางสาวกวิณิดา อรุณโชติ นางสาวนันทัง นันทน์ภัส นายสุรวิชัย ศรีคาร

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170 โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

ปี พ.ศ. 2569 นับเป็นอีกก้าวสำคัญของ วารสารโลกสุขภาวะ ในการทำหน้าที่เป็นเวทีทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านสุขภาวะจากนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทปริทรรศน์หนังสือ ซึ่งสะท้อนความหลากหลายของศาสตร์ แนวคิด และประสบการณ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสุขภาวะของบุคคล ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ทุกบทความได้ผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของ **Thai Citation Index (TCI)** และยกระดับคุณภาพของวารสารอย่างต่อเนื่อง

กองบรรณาธิการเชื่อมั่นว่า ความร่วมมือจากคณาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการจากหลากหลายสถาบัน คือพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคม ในนามของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ขอขอบพระคุณผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และทุกหน่วยงานที่ร่วมสนับสนุนวารสารโลกสุขภาวะ ให้เป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ พร้อมก้าวสู่การเป็นวารสารที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	ง
กลยุทธ์ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน (Toward Sustainable Enhancement of Monastic Education: The Case of Surin Province) พระมหาศิริพงษ์ จนทปาโมชโช โอภาส ศุภจิตเมตตา อัจฉรา มาอินทร์ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	1
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.online: ศัพท์หมวด Causality (Causation) (A Philosophical Lexical Analysis from phdict.online: The Category of Causality (Causation)) ชาติกุลพล สมยามักดี	20
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.: คำศัพท์หมวด ต “สุนทรียศาสตร์” (An analytical study of philosophical terms from phdict.online : Category A “metaphor”) สุพัตรา คชสาร	28
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง ทำบุญให้ รวย เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล (Book Review : Make Merit to Get Rich Written by Venerable Paisal Visalo) ณัฐฐา สุภาอุทก และ พนมนคร มีราคา	37
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู (Book Review: The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher’s Life) พระมหาชินวัตร สุทฺธิโน และ มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา	42
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารโลกสุขภาวะ	48
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารโลกสุขภาวะ	50
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	

กลยุทธ์ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์อย่างยั่งยืน
Toward Sustainable Enhancement of Monastic Education:
The Case of Surin Province

พระมหาศิริพงษ์ จันทปาโมชโช

Phramaha Siriphong Chandapamojjo

โอภาส ศุภจิตเมตตา

Ophas Supajitmetta

อัจฉรา มาอินทร์

Archara Ma-in

ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

Thanarat Sa-Ard-lam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

E-mail: hyud962525@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาบทบาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์กับการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์อย่างยั่งยืน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/ท่าน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation)

ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา ควบคู่กับพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยชี้ให้เห็นว่าการศาสนศึกษาครอบคลุมแผนกธรรม บาลี และสามัญศึกษา ภายใต้การกำกับของ มหาเถรสมาคม และยึดหลักปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรอย่างสมบูรณ์ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา การศึกษาสงเคราะห์มีบทบาทช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสผ่านโรงเรียนการกุศลและศูนย์การเรียนรู้ของวัด สะท้อนบทบาทคณะสงฆ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนา

การศึกษาสงฆ์ไทยดำเนินต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ และปรับตัวสอดคล้องบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยมีการสถาปนาสถาบันอุดมศึกษาสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์ร่วมสมัย ทั้งนี้แนวทางส่งเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนาหลักสูตร บุคลากร และใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน อันนำไปสู่ความมั่นคงของพระศาสนาและสังคมไทยอย่างยั่งยืน 2) สภาพการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ดำเนินบนบริบทพหุวัฒนธรรมชายแดนลุ่มน้ำมูล โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการศึกษา ศีลธรรม และทุนทางสังคมของชุมชน โครงสร้างการศึกษาครอบคลุมแผนกธรรมบาลีสามัญศึกษา และการศึกษาต่อเนื่องผ่านเครือข่ายสถาบันสงฆ์ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร ครูผู้สอน และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน ผู้เรียนจำนวนมากมาจากครอบครัวยากจน พื้นฐานการเรียนรู้ไม่เท่ากัน ขณะที่ครูมีภาระงานสูงและงบประมาณไม่ต่อเนื่อง แม้มีข้อจำกัด แต่จุดแข็งคือทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งซึ่งสามารถพัฒนาเป็นระบบการเรียนรู้เชิงเครือข่าย ลดช่องว่าง และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน 3) คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และที่พึ่งของเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนและชนบท การพัฒนายังยืนต้องยึดหลักไตรสิกขาเป็นแกน ควบคู่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการเคารพพหุวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือและกองทุนที่โปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สรุปได้ว่าหากเสริมความเข้มแข็งเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง การศึกษาของคณะสงฆ์ใน จังหวัดสุรินทร์ จะสามารถพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งต่อผู้เรียน พระศาสนา และสังคมโดยรวม

ดังนั้น ในบทความนี้ จึงมีประโยชน์ในการนำไปเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดเป็นนโยบายของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ เพื่อสร้างศาสนทายาท ผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน และก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก

คำสำคัญ: กลยุทธ์ส่งเสริมการศึกษา, คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์, อย่างยั่งยืน

ABSTRACT

This article aims to: 1) study the guidelines for promoting educational welfare in Buddhism; 2) study the current educational conditions of the Sangha in Surin Province; and 3) study the role of the Sangha in Surin Province in promoting sustainable educational welfare. The study employed qualitative methods, collecting primary and secondary data, along with in-depth interviews and focus group discussions from 5 key informants. The data were analyzed using content analysis and presented through descriptive interpretation.

The results of the study found that: 1) Guidelines for promoting educational welfare in Buddhism: These run parallel to the educational development of the Thai Sangha.

Religious education encompasses the Dhamma, Pali, and General Education departments under the supervision of the Sangha Supreme Council. It adheres to the principles of Pariyatti (study), Patipatti (practice), and Pativedha (realization) to holistically develop monks and novices physically, morally, mentally, and intellectually. Educational welfare plays a vital role in assisting disadvantaged children and youth through charity schools and temple learning centers, reflecting the Sangha's role in human resource development. The evolution of Thai Sangha education has progressed continuously from the Sukhothai, Ayutthaya, and Thonburi periods to the Rattanakosin era, adapting to the modern social context. This includes the establishment of Buddhist higher education institutions—Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Mahamakut Buddhist University—to integrate Buddhism with contemporary sciences. Therefore, the promotional guidelines should focus on forging cooperation among all sectors, developing curricula and personnel, and utilizing temples as lifelong learning centers for the community, which will lead to the sustainable stability of the religion and Thai society.

2) Current educational conditions of the Sangha in Surin Province: The education operates within the multicultural context of the Mun River basin border. Temples serve as the community's center for education, morality, and social capital. The educational structure covers Dhamma, Pali, general education, and continuing education through networks of monastic institutions like Mahachulalongkornrajavidyalaya University. However, there are still disparities in resources, teaching personnel, and digital infrastructure, particularly in border areas. Many learners come from impoverished families with unequal educational backgrounds, while teachers face heavy workloads and inconsistent funding. Despite these limitations, the core strengths lie in local cultural capital and robust community networks, which can be developed into a network-based learning system to bridge the gap and sustainably elevate educational quality.

3) The role of the Sangha in Surin Province: The Sangha plays a crucial role in promoting educational welfare, with temples acting as learning centers and a refuge for disadvantaged children and youth in rural and border areas. Sustainable development must be anchored in the Trisikkha (Threefold Training) principle, coupled with the application of digital technology and respect for local multiculturalism to reduce educational inequality. Nevertheless, due to constraints regarding budget, personnel, and learning materials, it is imperative to establish collaborative networks and transparent funding in accordance with good governance principles. In conclusion, with continuous systemic strengthening, the education of the Sangha in Surin

Province can develop securely and sustainably for the benefit of the learners, the religion, and society as a whole.

Therefore, this article serves as a beneficial database for formulating educational management policies for the Sangha in Surin Province. This aims to cultivate religious heirs who will sustainably carry forward Buddhism while keeping pace with global changes.

Keywords: Educational Promotion Strategies, Sangha in Surin Province, Sustainability

1. บทนำ

การศึกษาคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการควบคู่กับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง จากอดีตที่วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน สู่ระบบการศึกษาที่มีโครงสร้างและมาตรฐานชัดเจน แนวคิดสำคัญตั้งอยู่บนหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นทั้งกรอบการพัฒนาคุณธรรมและกระบวนการสร้างปัญญาเชิงปฏิบัติ การศึกษาสงฆ์จึงมิได้มุ่งเพียงการจดจำเนื้อหาคัมภีร์ แต่เน้นการฝึกฝนตนเองอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และสติปัญญา โครงสร้างการจัดการศึกษาแบ่งเป็นพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาและพัฒนาศักยภาพพระภิกษุสามเณรให้สามารถทำหน้าที่ทางศาสนาและสังคมได้อย่างเหมาะสมในบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลีและแผนกสามัญศึกษาในหลายสำนักเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐและชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทางธรรมและวุฒิการศึกษาสามัญควบคู่กัน มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนและการเผยแพร่ธรรมะมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาจำนวนผู้เรียนลดลง ความไม่เพียงพอของบุคลากรผู้สอน และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการปรับตัวในสังคมพหุวัฒนธรรมของพื้นที่ชายแดน

จากวัตถุประสงค์ของบทความคือศึกษาแนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา โดยพิจารณาพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และวิเคราะห์สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์เพื่อความยั่งยืนควรมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการไตรสิกขาเข้ากับสมรรถนะชีวิตและทักษะในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพครูสงฆ์ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนพัฒนาระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ หากดำเนินการอย่างบูรณาการ การศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์จะสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

2. แนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

การศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม บาลี และสามัญศึกษา รวมถึงการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย (กรมการศาสนา, 2539; พระเทพปริยัติสุธี, 2540) โดยมหาเถรสมาคมมีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้เป็นไปอย่างมีระบบ (พระเทพปริยัติสุธี, 2540) หลักสำคัญยึดแนวปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ คือ เรียนรู้ นำไปปฏิบัติ และเกิดผลแห่งการปฏิบัติ (ข้าหลวง วุฒิจันทร์, 2527; กรมการศาสนา, 2540) เป้าหมายคือพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา เพื่อความมั่นคงของพระศาสนาและประเทศ (พระเทพโสภณ, 2546)

การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดหรือสนับสนุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ให้เข้าถึงการศึกษาและได้รับการปลูกฝังคุณธรรม (พระราชสีมาภรณ์, 2539; กรมการศาสนา, 2522) รูปแบบสำคัญ ได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ และการจัดทุนหรือสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา (พระเทพปริยัติสุธี, 2540; ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง, 2547) บทบาทดังกล่าวสะท้อนการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง (มานพ พลไพรินทร์, 2531)

แนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา ควรมุ่งพัฒนาความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ เพื่อบูรณาการทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกัน (พระเทพปริยัติสุธี, 2540) ควรส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนการศึกษาอย่างยั่งยืนและโปร่งใส เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง (ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง, 2547) พัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการคุณธรรมกับทักษะชีวิตและทักษะวิชาการให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน (พระเทพโสภณ, 2546) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และครูผู้สอนให้มีความรู้ทั้งด้านธรรมะและศาสตร์สมัยใหม่ (กรมการศาสนา, 2539) และส่งเสริมการใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรม (พระราชสีมาภรณ์, 2539)

สรุปได้ว่าการศาสนศึกษาเป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ครอบคลุมแผนกธรรม บาลี และสามัญศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม โดยยึดหลักปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้สมบูรณ์ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา อันเป็นพื้นฐานความมั่นคงของพระศาสนาและประเทศ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดและสนับสนุนการศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะเด็กและผู้ด้อยโอกาส ผ่านโรงเรียนการกุศลของวัด ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกองทุนการศึกษา สะท้อนบทบาทคณะสงฆ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม แนวทางส่งเสริมควรมุ่งสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน พัฒนาหลักสูตรและบุคลากร พร้อมทั้งใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

ความเป็นมาของการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย

การอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าได้ก่อให้เกิดกระบวนทัศน์ทางการศึกษาและสังคมแบบใหม่ที่ ปฏิวัติคติพราหมณ์เรื่องวรรณะ โดยยืนยันความเสมอภาคของมนุษย์บนฐาน กรรมและการฝึกตน หาใช่ชาติกำเนิดไม่ ผู้เป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณฑาล หรือปุกุสะ หากประพฤติดี ก็ย่อมได้รับผลดีเท่าเทียมกัน และทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายทางศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2550) หลักคิดดังกล่าวมิได้หยุดอยู่เพียงระดับความเชื่อ แต่ถูกสถาปนาเป็น สถาบัน ผ่านการตั้งคณะสงฆ์ ซึ่งเปิดรับบุคคลทุกวรรณะ มีสิทธิเท่าเทียมกันภายในระเบียบคณะ โดยยกย่องลำดับอาวุโสตามอายุพรรษา และจัดให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเสมอหน้า วัดจึงพัฒนาขึ้นเป็นสถาบันทางการศึกษาที่ป่มเพาะคนทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ตามระบบ ไตรสิกขา อธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาอันเป็นโครงสร้างพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม (ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี, 2550)

แก่นของการศึกษาสงฆ์ดำเนินตามไตรสิกขา โดยยึดพระพุทธพจน์เป็นหลัก เพื่อชำระและเผยแผ่พรหมจรรย์ตามพระธรรมวินัย ต่อมางานศึกษาแบ่งเป็น คันถุระ (ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย) และวิปัสสนาธุระ (ฝึกจิตให้พ้นกิเลส) ภายหลังปรินิพพาน พระสาวกได้ทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยเป็นพระไตรปิฎก 3 หมวด พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรมซึ่งนับเป็นมูลฐานแห่งหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์สืบมา (สมศักดิ์ บุญปู่, 2558) ในภาพรวม พุทธศาสนาประกอบด้วย ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ โดยมี ปรียัติเป็นฐานรองรับการปฏิบัติและการรู้แจ้ง ดังนั้น ความเจริญของปรียัติย่อมสัมพันธ์โดยตรงกับความมั่นคงของพระศาสนา (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2552)

พัฒนาการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

สมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์การศึกษาพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงและพระยาสิทธิ มีการจัดพื้นที่และบรรยากาศเพื่อการเล่าเรียนทั้งธรรมและโลกียวิชา แม้ปลายยุคเกิดความอ่อนแอจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และความแตกต่างระหว่างอริยวินัยกับคามวาสีส่งผลให้ความเข้มแข็งของปรียัติลดลง (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2534)

สมัยอยุธยา ภาพรวมมีความผันผวน บางช่วงภิกษุหันไปสนใจไสยศาสตร์และเวทมนตร์จนกระทบการเล่าเรียนปรียัติ ทว่าพระมหากษัตริย์ยังคงเป็นเสาหลักในการค้ำชูศาสนา ทำให้การศึกษาสงฆ์ดำรงอยู่ในฐานะต้นแบบ ของคุณธรรมและศิลปวิทยาที่บ้านเมืองอาศัย (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540)

สมัยธนบุรี หลังเสียกรุง พ.ศ. 2310 เกิดการสูญหายของคัมภีร์และสถาบัน พระมหากษัตริย์ทรงเร่งฟื้นฟู สรรหาครูสำนัก ขยายการสอนคันถุระ วิปัสสนาธุระ และจัดการคัดลอกคัมภีร์สำคัญเพื่อวางรากฐานการศึกษาแม้อยู่ในห้วงกอบกู้เอกราช (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2534)

รัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-4) เริ่มฟื้นฟูและจัดระเบียบการศึกษาปรียัติให้มีรูปแบบแน่นอนมากขึ้น สอดรับกระแสความรู้สมัยใหม่และวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์ในรัชกาลที่ 4 อันเป็นฐานเตรียมการปฏิรูปใหญ่ในยุคถัดมา

รัตนโกสินทร์ยุคใหม่ (รัชกาลที่ 5-ปัจจุบัน) โครงสร้างการศึกษาสงฆ์พัฒนาจากระบบปรียัติแบบดั้งเดิม สู่ระบบที่บูรณาการวิชาสามัญและความรู้สมัยใหม่ ควบคู่กับการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งต่อมาถูกประกาศรับรองอย่างเป็นทางการ (คำสั่ง มส. 16 พ.ศ. 2512) และจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามกฎหมาย พ.ศ. 2540 ทั้งสองสถาบันผลิตบัณฑิตในสาขาพุทธศาสนา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ฯลฯ ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ยังปรับหลักสูตรปรียัติ เช่น บาลีแผนใหม่ (พ.ศ. 2507) และจัดแผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ภิกษุ-สามเณรได้เรียนวิชาสามัญควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา (พระธรรมกิตติวงศ์ [ทองดี สุรเตโช], 2546)

วิวัฒนาการของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

การเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการศึกษามีได้เป็นเส้นตรงตามยุคสมัย หากสะท้อนแรงกดดัน/วิกฤตภายใน ภายนอกที่กระทบทั้ง อาณาจักร พุทธจักร จึงเห็นการปรับหลักสูตร วิธีสอน และระบบประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (พระธรรมกิตติวงศ์ [ทองดี สุรเตโช], 2546; พระเฉลิมชาติ ชาติวโร [อิทธะรงค์], 2552)

สรุปได้ว่าช่วงสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น วัดเป็นสถานศึกษา พระเป็นผู้สอนตามลำดับอาวุโส เรียนบาลี พระไตรปิฎกเป็นลำดับ และยังบรรจุศิลปะศาสตร์ คณิตอักษรศาสตร์เป็นพื้นฐานเพื่อรับใช้สังคม

สมัยสมเด็จพระนารายณ์-ต้นรัตนโกสินทร์ จัดวาง หลักสูตร เวลาเรียน การสอบสนามหลวง แยกชั้นเรียนตามปิฎก (ตรี โท เอก) ใช้ใบลานและตำรามูลกัจจายน์เป็นฐาน และประเมินด้วยการแปลปากเปล่าอย่างเคร่งครัด ก่อนพัฒนาเป็นระบบประโยค 1-9 ในรัชกาลต่อมา

สมัยใหม่ ปรับหลักสูตรประโยคให้ใช้คัมภีร์เฉพาะรายประโยค และจัดการศึกษาหลากหลาย นักรธรรม (ตรี-โท-เอก), บาลี (ป.ธ.3-9), มหาวิทยาลัยสงฆ์ และแผนกสามัญศึกษา (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทย

1. เพื่อตัวบุคคล (ภิกษุ สามเณร) เน้นศึกษาพระวินัยและภาคปฏิบัติเพื่อการฝึกตนให้ถูกต้อง จนถึง การหลุดพ้น ใครทำ ใครได้ เรียนจากตำราและครูอาจารย์ตามอริยาศัย

2. เพื่อพระศาสนา จัดหลักสูตรนักรธรรม บาลีเพื่อธำรง พระพุทธพจน์ ให้คงความบริสุทธิ์ถูกต้องตาม พระไตรปิฎก สืบเนื่องไม่ผิดเพี้ยน

3. เพื่อสังคม เปิดแผนกสามัญและสถาบันอุดมศึกษา (มหาจุฬาฯ-มหามกุฏฯ) เพื่อสร้างพลเมืองและ นักบวชที่มีสมรรถนะรับใช้สังคมร่วมสมัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)

สรุปได้ว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเป็นพลวัตที่เคลื่อนไปพร้อมบริบทสังคม การเมืองของไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัด คณะสงฆ์ รัฐ สังคม เกื้อกูลซึ่งกันและกันผ่านกลไกการศึกษา สร้าง ความสงบเรียบร้อยในชุมชน สืบทอดพระธรรมวินัย และยกระดับทุนมนุษย์ให้สอดคล้องความเปลี่ยนแปลงของ ยุคสมัย

3. สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำมูลตอนล่าง พรหมแดนติดกัมพูชา มีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งชุมชนไทย เขมร กูย (ส่วย) และเครือข่ายวัด ชุมชนที่แน่นแฟ้น ทำให้วัด มีใช้เพียงสถานที่ประกอบศาสนพิธี หากยังทำหน้าที่เสาหลักด้านการศึกษา ศิลธรรม และทุนวัฒนธรรมของชุมชนชนบทและกึ่งเมือง สภาพ การศึกษาของคณะสงฆ์ในสุรินทร์จึงมีลักษณะพิเศษต้องรับใช้ชุมชนพหุวัฒนธรรม พึ่งพาทุนสังคมท้องถิ่น และ เคลื่อนตัวให้ทันโลกดิจิทัลภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด ความเรียงนี้มุ่งสำรวจภาพรวมระบบการศึกษาในคณะสงฆ์ สุรินทร์ทั้งสายปริยัติ (แผนกธรรม บาลี) แผนกสามัญ และบทบาทเชิงอุดมศึกษา การศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (พระมหาชาญ อชิโต, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

ภูมิทัศน์และโครงสร้างการศึกษาคณะสงฆ์ในสุรินทร์

การศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวมประกอบด้วย 4 มิติหลักที่ทำงานควบคู่กัน ได้แก่

- (1) พระปริยัติธรรมแผนกธรรม (นักธรรมตรี โท เอก) ซึ่งเป็นรากฐานการรู้ธรรมวินัยและทักษะการเป็นนักบวช
- (2) พระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ประโยค 1-9) เพื่ออ้างความถูกต้องของพระพุทธรูปและผลดีกำลังครูบาลี
- (3) แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการศึกษา ม.ต้น ม.ปลาย ควบคู่ปริยัติ เพื่อสร้างสมรรถนะพลเมืองสมัยใหม่
- (4) การศึกษาต่อเนื่อง/อุดมศึกษา ผ่านเครือข่ายวิทยาเขต/ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยและกิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระวิทยากรชุมชน แนวโน้มที่เห็นเด่นคือ การเคลื่อนจากวัด สำนักเรียน สู่ระบบนิเวศการเรียนรู้แบบเครือข่ายระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ อปท. และองค์กรชุมชน

เชิงพื้นที่ สุรินทร์มีอำเภอที่มีบริบทต่างกันอย่างชัดเจน อำเภอเมืองและกิ่งเมืองมีทรัพยากรและความเชื่อมต่อดีกว่าพื้นที่ชายแดนหรืออำเภอชนบทลึก ทำให้ ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึง ครูผู้สอนบาลี หนังสือสื่อการเรียน และอินเทอร์เน็ตยังคงมีอยู่ การบริหารจัดการที่พึงประสงค์จึงต้องออกแบบแบบพื้นที่ฐาน เพื่อให้สอดคล้องข้อจำกัดและทุนวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีนักเรียนพื้นเพชนเผ่าภูเขาอาจบูรณาการภาษา วัฒนธรรมช้างและภูมิปัญญาเป็นฐานโครงการคุณธรรม (พระมหาชาญ อชิโต, การสนทนา กลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

ภาพรวมคุณภาพผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร สภาพแวดล้อม

สภาพการเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักศาสนศึกษาวัดตุ่มพร มีบริบทที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้เรียน โดยพระภิกษุและสามเณรส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน หรืออยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล หลายรูปเติบโตมากับตาและยาย เนื่องจากบิดามารดาแยกทางกันหรือไปทำงานต่างถิ่น ส่งผลให้การดูแลด้านการศึกษาในวัยเด็กไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร

เมื่อเข้ามาบรรพชาอุปสมบท การศึกษาในแผนกธรรม-บาลีจึงเป็นทั้งโอกาสทางการศึกษาและที่พึ่งทางชีวิต อย่างไรก็ตาม พื้นฐานความรู้ของผู้เรียนมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก บางรูปอ่านออกเขียนได้ไม่คล่อง ทำให้การเรียนพระธรรมวินัยและภาษาบาลีซึ่งต้องอาศัยทักษะด้านภาษาและความจำเป็นไปอย่างท้าทาย นอกจากนี้ ภาระทางจิตใจจากปัญหาครอบครัวและความขาดแคลนทุนทรัพย์ยังส่งผลต่อสมาธิและแรงจูงใจในการเรียน

ด้านทรัพยากรการศึกษา สำนักศาสนศึกษายังมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องสื่อการเรียนการสอน หนังสือตลอดจนเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนต้องอาศัยความเสียสละของครูพระสอนศาสนาเป็นสำคัญ แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว แต่บรรยากาศการเรียนรู้อย่างคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา ผู้เรียนจำนวนมากมีความเพียร

พยายาม อดทน และเห็นคุณค่าของการศึกษาในฐานะเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งของตนเองและครอบครัวในอนาคต ((พระมหาชาญ อชิต, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

ผู้เรียน ในระบบคณะสงฆ์สุรินทร์มีความหลากหลาย ทั้งสามเณรที่มุ่งศึกษาปริยัติอย่างจริงจัง ผู้เรียนที่ต้องการวุฒิสามัญเพื่อไปต่ออุดมศึกษา/อาชีพ และผู้ใหญ่/อุบาสกอุบาสิกาในหลักสูตรอบรมสั้นระยะ กรณีแผนกบาลีพบแรงจูงใจสองสายหลัก สายปณิธาน ที่ต้องการสืบรักษาพระพุทธพจน์ และสายวิชาชีพ ที่ต้องการวุฒิ ป.ศ.เป็นทุนการศึกษาต่อ ทุนหน้าที่การงาน จุดสังเกตคือ การรักษาแรงจูงใจระยะยาว จำเป็นต้องใช้ระบบพี่เลี้ยงและระบบเห็นคุณค่าจากชุมชน เช่น ยกย่องครูบาลีชุมชน และทุนยกย่องเชิดชูพระวิทยากรเยาวชน (สัมภาษณ์ นิตานาด แก้ววินัด, อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 10 พฤศจิกายน 2568)

ปัญหาการอ่านหนังสือไม่ออกของสามเณรจากการสัมภาษณ์พบว่า มีปัญหาการอ่านหนังสือไม่ออกของสามเณร ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างล่าช้าและขาดความมั่นใจ สาเหตุสำคัญอาจมาจากพื้นฐานการศึกษาที่ไม่เพียงพอก่อนบรรพชา และขาดการเสริมทักษะด้านภาษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นควรจัดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่าน การเขียน และการสะกดคำอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการมีครูพี่เลี้ยงหรืออาสาสมัครช่วยดูแลรายบุคคล เพื่อยกระดับความสามารถทางการเรียนของสามเณรอย่างยั่งยืน (อาจารย์ทิพย์ พวงจันทร์, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

ผู้สอน มีความทุ่มเทสูง แต่เผชิญภาระงานหลายบทบาท (สอน ปกครอง งานวัด งานชุมชน) ทำให้เวลาเตรียมการสอนและพัฒนาวิชาชีพด้านเทคนิคการสอนสมัยใหม่ เทคโนโลยีการเรียนรู้ การวัดประเมินเชิงสมรรถนะยังจำกัด นอกจากนี้ วิชาบาลีระดับสูงต้องการผู้สอนเชี่ยวชาญเฉพาะทางซึ่งกระจุกตัวในบางพื้นที่ จึงควรพัฒนา คลัสเตอร์ครูบาลีระดับจังหวัด/กลุ่มอำเภอ และ คลังบทเรียนดิจิทัลกลาง (เช่น คลิปสั้น ซีดีสรุปแบบฝึกหัดอินเทอร์แอ็กทีฟ) เพื่อกระจายโอกาสการเรียนรู้ (อาจารย์ทิพย์ พวงจันทร์, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

หลักสูตร ผังแผนกธรรมบาลีมีความมั่นคงทางวิชาการ แต่ผู้เรียนยุคดิจิทัลต้องการสื่อหลากหลาย จึงควรเพิ่มบูรณาการเชิงภารกิจ (task-based learning) เช่น โครงการเทศน์มหาชาติฉบับเยาวชน โครงการพุทธชีวภาวะ (วินัยชีวิต การเงิน สิ่งแวดล้อม) และวิชาเลือกท้องถิ่น (Local Electives) ที่เชื่อมกับทุนวัฒนธรรมสุรินทร์ (ภาษาเขมรพื้นถิ่น กุย วัฒนธรรมช้าง ผ้าไหม) สำหรับแผนกสามัญ ควรย้ำ สมรรถนะอ่านออก เขียนได้ คิดวิเคราะห์ ทักษะดิจิทัล ภาษา ควบคู่คุณธรรมและอัตลักษณ์สามเณร

สภาพแวดล้อม หลายสำนักเรียนยังต้องการการอัปเดตโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ห้องเรียน ห้องสมุด พื้นที่เรียนรู้ร่วมสมัย และที่พักสามเณรที่ได้มาตรฐานสุขภาวะ ด้านงบประมาณอาศัยหลายแหล่ง อปท., ศรัทธาญาติโยม, โครงการรัฐ ซึ่งต้องบริหารแบบโปร่งใส มีตัวชี้วัดผลลัพธ์เชิงคุณภาพ ไม่ใช่เพียงจำนวนกิจกรรม(สัมภาษณ์ อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 10 พฤศจิกายน 2568)

ด้านงบประมาณพบว่ายังมีความไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาสื่อการศึกษา วัดบางแห่งขาดงบประมาณสำหรับจ้างครูผู้สอนเฉพาะทางและจัดกิจกรรมเสริมทักษะ จึง

ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและโปร่งใส พร้อมทั้งส่งเสริมการระดมทุนจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน นอกจากนี้ควรกำหนดแผนการใช้จ่ายที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน (วรวิทย์ ทองไทนันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

สภาพการเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักศาสนศึกษาวัดอุทุมพร
ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ความท้าทายเชิงระบบของการศึกษาคณะสงฆ์ไทย

1. การเข้าถึง ช่องว่างดิจิทัลและระยะทางในอำเภอชายแดนทำให้บางกลุ่มเข้าไม่ถึงครู สื่อ
คุณภาพ
2. คุณภาพ การสอนบาลีขั้นสูงและการวัดผลเชิงสมรรถนะยังไม่สม่ำเสมอระหว่างพื้นที่ ขาด
แหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่รวบรวมและคัดกรอง
3. ความเสมอภาค ผู้เรียนจากครัวเรือนยากจน/ชายแดนมีความเปราะบางด้านทุนการศึกษา
และอุปกรณ์เรียน
4. ประสิทธิภาพ ภาระงานพระสอนและระบบติดตามความก้าวหน้า ยังไม่เป็นระบบ ทำให้
ผลสัมฤทธิ์กระจุกกระจาย
5. ความยั่งยืน งบประมาณพึ่งพาศรัทธา โครงการระยะสั้น การถ่ายทอดครูรุ่นใหม่และผู้นำ
วิชาการยังไม่ต่อเนื่อง (พระมหาชาญ อชิโต, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

โอกาสและจุดแข็ง

1. ทุนวัฒนธรรมพหุภาษา พหุชาติพันธุ์ เปิดพื้นที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สร้างอัตลักษณ์
สามเณรนักสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และโครงการรับใช้สังคมชายแดน
2. ชุมชน วัดเข้มแข็ง มีกลไกอุปถัมภ์และอาสาสมัครสูง สามารถตั้ง กองทุนการศึกษาเมตตา
ธรรม รายอำเภอ
3. เครือข่ายการศึกษาศาสนาในภูมิภาคอีสาน แลกเปลี่ยนครู สื่อ สนามสอบ ช่วยลดความ
เหลื่อมล้ำ

4. ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ผลิตภัณฑ์ ธรรมะสั้น กระชับ เข้าถึงเยาวชน เพิ่มแรงจูงใจต่อเนื่อง (วรวิทย์ ทองไทนันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

สรุปได้ว่าจังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำมูลตอนล่างติดพรมแดนกัมพูชา มีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมหลากหลายทั้งชุมชนไทย เขมร กูย และเครือข่ายวัด ชุมชนที่แน่นแฟ้น วัดจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบศาสนพิธี หากยังทำหน้าที่เสาหลักด้านการศึกษา ศิลธรรม และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชนบทและกิ่งเมือง สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ในสุรินทร์จึงมีลักษณะเฉพาะที่ต้องรับใช้ชุมชนพหุวัฒนธรรม ฟังพาทุนสังคมท้องถิ่น และปรับตัวให้ทันโลกดิจิทัลภายใต้ทรัพยากรจำกัด

ภาพรวมโครงสร้างการศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสามารถมองผ่าน 4 มิติหลัก ได้แก่ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม (นักธรรม ตรี โท เอก) ซึ่งเป็นรากฐานของธรรมวินัยและบทธาปนิกบวช พระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ประโยค 1-9) ที่มุ่งธำรงพุทธพจน์และผลิตกำลังครูบาลี แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมที่เดินคู่กับปริยัติ เพื่อสร้างสมรรถนะพลเมืองยุคใหม่ และการศึกษาต่อเนื่อง/อุดมศึกษาผ่านเครือข่ายมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ครูสอนศีลธรรม และพระวิทยากร แนวโน้มสำคัญคือการเคลื่อนจาก วัด สำนักเรียน แบบโดดเดี่ยวไปสู่ ระบบนิเวศการเรียนรู้แบบเครือข่ายที่เชื่อมวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ อปท. และองค์กรชุมชนเข้าด้วยกัน

ในเชิงพื้นที่ สุรินทร์มีความต่างอย่างชัดเจนระหว่างอำเภอเมืองกับชายแดนหรือชนบทลึก ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงครูบาลี หนังสือ สื่อ และโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ต การบริหารจัดการที่เหมาะสมจึงควรยึดแนวคิดพื้นที่ฐาน ออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องข้อจำกัดและทุนวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เช่น บูรณาการภาษาและวัฒนธรรมกูย วิถีช่างเป็นฐานโครงการคุณธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

เมื่อมองคุณภาพองค์รวม พบว่าผู้เรียนมีความหลากหลาย ทั้งสามเณรที่มุ่งปริยัติ ผู้เรียนที่ต้องการวุฒิสามัญเพื่อศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ และผู้ใหญ่/อุบาสกอุบาสิกาในหลักสูตรสั้น แรงจูงใจของสายบาลีมีทั้งปณิธาน เพื่อสืบพุทธพจน์และวิชาชีพ เพื่อวุฒิ ป.ธ. จึงควรมีระบบพี่เลี้ยงและการยกย่องจากชุมชนเพื่อคงแรงใจ ด้านผู้สอนแม้ทุ่มเทแต่ต้องสวมหลายบทบาท ส่งผลให้เวลาพัฒนาเทคนิคการสอนสมัยใหม่ เทคโนโลยี การเรียนรู้ การประเมินเชิงสมรรถนะมีจำกัด จึงเหมาะที่จะจัดคลัสเตอร์ครูบาลีระดับจังหวัด/กลุ่มอำเภอ ควบคู่คลังบทเรียนดิจิทัลกลางที่เข้าถึงง่าย

ด้านหลักสูตร ฝั่งธรรม บาลีมีความมั่นคงทางวิชาการ แต่ผู้เรียนยุคดิจิทัลต้องการสื่อและประสบการณ์ที่หลากหลาย จึงควรเพิ่มการเรียนรู้เชิงภารกิจ เช่น โครงการงานเทศน์มหาชาติฉบับเยาวชน โครงการพุทธชีวภาวะ ด้านวินัยชีวิต การเงิน สิ่งแวดล้อม และวิชาเลือกท้องถิ่นที่เชื่อมทุนวัฒนธรรมสุรินทร์ ขณะที่แผนกสามัญควรเน้นสมรรถนะอ่านออก เขียนได้ คิดวิเคราะห์ ทักษะดิจิทัลและภาษา ควบคู่การหล่อหลอมอัตลักษณ์สามเณร ส่วนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยังต้องอัปเดตห้องเรียน ห้องสมุด พื้นที่ makerspace ทางธรรมะ และที่พักสามเณรที่ได้มาตรฐาน พร้อมบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสและชี้วัดผลลัพธ์เชิงคุณภาพ

ความท้าทายเชิงระบบประกอบด้วย 5 ประเด็นคือ การเข้าถึง (ช่องว่างดิจิทัลและระยะทาง) คุณภาพ (ความสม่ำเสมอของการสอนบาลีและการวัดผล) ความเสมอภาค (ความเปราะบางของผู้เรียนยากจน/

ชายแดน) ประสิทธิภาพ (ระบบติดตามความก้าวหน้ายังไม่เป็นระบบ) และความยั่งยืน (งบประมาณและการถ่ายถอดความรู้ใหม่ยังไม่ต่อเนื่อง) อย่างไรก็ตาม สุนทรียะธรรมมีจุดแข็งชัดเจน ทั้งทุนพุทธวัฒนธรรมที่ต่อยอดเป็นหลักสู่ธุรกิจได้ ชุมชน วัดที่เข้มแข็งจนตั้งกองทุนการศึกษาเมตตาธรรมได้จริง เครือข่ายการศึกษาศาสนา ในภูมิภาคอีสานที่แลกเปลี่ยนครู สื่อ สนามสอบ และศักยภาพของดิจิทัลแพลตฟอร์มในการผลิตสื่อบาติธรรมะสั้น กระชับเข้าถึงเยาวชน (พระมหาชาญ อชิโต, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

โดยสรุป ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ควรเดินหน้าเชิงเครือข่าย ยึดพื้นที่ฐานเพื่อลดช่องว่างดิจิทัลและทรัพยากร ยกกระดับครูและสื่อดิจิทัล เพิ่มการเรียนรู้เชิงภารกิจและท้องถิ่น พร้อมวางธรรมาภิบาลและตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ตรวจสอบได้ แนวทางนี้จะช่วยประคับประคองประโยชน์สามชั้น ต่อตน ต่อพระศาสนา และต่อสังคมให้เดินคู่กันอย่างมั่นคงและยั่งยืน

4. บทบาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์กับการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์อย่างยั่งยืน

การศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ขึ้นอยู่กับฐานทุนวัฒนธรรมอันรุ่มรวยของดินแดนชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผู้คนหลากหลายภาษาและหลากหลายชาติพันธุ์ ไทย เขมรจีน และกูดำรงชีพร่วมกันอย่างกลมกลืน วัดในฐานะสถาบันฐานรากจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงประกอบศาสนพิธี หากยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศีลธรรม และทุนทางสังคมของชุมชนชนบทและเมืองเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วจังหวัด ด้วยภูมิทัศน์เช่นนี้ กลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ยั่งยืน จำเป็นต้องมองให้พ้นความคิดแบบโครงการสั้น ๆ แล้วหันมาสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ประคองทั้งสามระดับประโยชน์ต่อตน ต่อพระศาสนา และต่อสังคมพร้อม ๆ กับเชื่อมต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่อย่างมีปัญญา (พระมหาชาญ อชิโต, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

หัวใจแรกของความยั่งยืน คือการยืนยัน ไตรสิกขา เป็นแกนกลางของการพัฒนา อธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาไม่ใช่คัมภีร์บนหิ้ง หากเป็นกรอบเครื่องมือที่ต้องถูกแปลงเป็นประสบการณ์การเรียนรู้รายวันของสามเณรและผู้เรียนในทุกแผนก การปลูกฝังอธิศีลควรปรากฏผ่านวินัยชุมชนในวัด การดูแลทรัพย์สินส่วนรวมและการสื่อสารด้วยปิยวาจา อธิจิตควรถูกหลอมรวมในกิจวัตร ทำวัตร นั่งภาวนา การฝึกสมาธิสั้น ๆ ระหว่างคาบเรียนเพื่อบ่มเพาะความตั้งมั่น ขณะที่อธิปัญญาต้องไม่หยุดอยู่ที่การท่องจำ แต่เปิดพื้นที่ให้ซักถาม แลกเปลี่ยน ตั้งข้อสังเกต และพิสูจน์ด้วยงานจริง เมื่อไตรสิกขากลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ประจำวัน ไม่ใช่เฉพาะกิจ ผลลัพธ์ทางวิชาการและคุณธรรมจะงอกงามควบคู่กันอย่างเป็นธรรมชาติ (สัมภาษณ์ นิคานาถ แก้ววินัด, อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

ทว่าในโลกดิจิทัลและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ยังคงมีอยู่ กลยุทธ์ที่สองจึงต้องผสานเครื่องมือร่วมสมัยเข้ากับแกนไตรสิกขาอย่างแยบยล แนวคิดไตรสิกขา x 4D จึงถูกหยิบมาใช้เป็นสะพานเชื่อม D ตัวแรกคือ Dharma-service หรือการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม ทุกวิชาควรตอบโจทย์ชุมชนจริง ไม่ว่าจะเป็นการทำวัดสีเขียวที่ปลูกฝังวินัยสิ่งแวดล้อม การเป็นพระวิทยากรเยาวชนที่สื่อสารสุขภาวะในโรงเรียนรอบวัด หรือการจัดเส้นทางเรียนรู้ท้องถิ่นที่เล่าเรื่องวิถีช่างและผ้าไหมอย่างมีจริยธรรม D ตัวถัดมา คือ Digital ซึ่งไม่ได้หมายถึงอุปกรณ์ราคาแพง หากคือการจัด “ห้องเรียนรวมออนไลน์” ที่เชื่อมสำนักเรียนทั้งจังหวัดให้เข้าถึงครูแกนนำ

เดียวกัน มีคลังบทเรียนสั้น ๆ 5-10 นาทีสำหรับบาลี-ธรรมในแต่ละระดับ มีแบบฝึกหัดและข้อสอบตัวอย่างให้ฝึกซ้ำระหว่างภาค และมีแดชบอร์ดติดตามความก้าวหน้าที่จะช่วยให้ครูมองเห็นผู้เรียนที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ D ตัวที่สาม คือ Diversity การยืนยันความเป็นพหุวัฒนธรรมของสุนทรผ่านวิชาเลือกท้องถิ่น ภาษาเขมรถิ่น ภาษา-วัฒนธรรมกวย และโครงการพิพิธภัณฑสถานชุมชน เพราะการยอมรับความต่างอย่างมีศักดิ์ศรีคือเงื่อนไขพื้นฐานของสังคมสันติ และ D ตัวสุดท้าย คือ Development การพัฒนาครูและผู้นำวิชาการให้มีเส้นทางวิชาชีพชัดเจน มีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเครื่องมือประเมินเพื่อพัฒนา (formative) ที่ใช้ได้จริง

สัมภาษณ์ อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 10 พฤศจิกายน 2568

ความท้าทายสำคัญประการหนึ่งของสุนทร คือความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงครูเฉพาะทางและสื่อคุณภาพระหว่างเมืองกับชายแดน กลยุทธ์ที่สามจึงต้องมุ่งลดช่องว่างอย่างเป็นระบบ การตั้งครูบาลีเคลื่อนที่ที่เยี่ยมสำนักเรียนชายแดนตามรอบเดือน การติดตั้งมุมเรียนรู้ดิจิทัลขนาดเล็ก เครื่องคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต อินเทอร์เน็ต เครื่องฉาย และหูฟัง ในทุกสำนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วม และการจัดตั้งทุนเมตตาธรรมเพื่อการศึกษาแก่นักเรียนเปราะบางสำหรับอุปกรณ์เดินทางสอบและอินเทอร์เน็ต ล้วนเป็นกลไกที่ไม่ซับซ้อน แต่สร้างผลกระทบสูงเมื่อดำเนินอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ สื่อดิจิทัลต้องถูกออกแบบให้ “เบาและซ้ำได้” คือไม่เป็นการระคายเขี่ยมากนัก และสามารถนำกลับมาใช้บทวนบ่อยครั้ง เพื่อให้โรงเรียนที่สัญญาณไม่เสถียรก็ยังได้รับประโยชน์ (อาจารย์ทิพย์ พวงจันทร์, การสนทนากลุ่ม, 11 ตุลาคม 2568)

กลยุทธ์ที่สี่เกี่ยวพันโดยตรงกับคุณภาพครู ซึ่งคือคานงัดของทุกระบบการศึกษา ครูและพระวิทยากรจำนวนมากในสุนทรต้องสวมหลายหมวก ผู้สอน ผู้ปกครอง นักพัฒนาชุมชนจึงมีเวลาเตรียมบทเรียนจำกัด การยกระดับคุณภาพจึงไม่ควรฝากไว้กับอบรมใหญ่ปีละครั้ง แต่ต้องสร้างระบบสนับสนุนรายเดือน ที่จับต้องได้ เช่น เวที PLC จังหวัดหรืออำเภอที่นำแผนการสอน สื่อ แบบฝึก และโจทย์ประเมินมาแลกเปลี่ยน ชักซ้อม และดัดแปลงให้เหมาะกับบริบทของตนควบคู่ไปกับ ทูนวิจัยจิต ใ้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนและเผยแพร่บทเรียนอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกัน ต้องสร้างเส้นทางวิชาชีพ ให้ชัดเจนจากครูผู้ช่วย สู่ครูประจำ ครูพี่เลี้ยง และครูแกนนำ จังหวัดพร้อมกลไกยกย่องเชิดชูที่คงเส้นคงวา เช่น โลรางวัล ทูลเล็กเพื่อผลิตสื่อ หรือค่าใช้จ่ายสอนพิเศษที่

ประกาศเกณฑ์โปร่งใส(วรวิทย์ ทองไทนันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์,การสนทนากลุ่ม,11 ตุลาคม 2568)

วัฒนธรรมท้องถิ่นคืออัตลักษณ์และอำนาจอ่อน (soft power) ของสุรินทร์ กลยุทธ์ที่ห้าจึงเน้นบูรณาการพัฒนวัฒนธรรมกับการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนควรได้เรียนภาษาเขมรถิ่นหรือกวยเบื้องต้นผ่านบทสั้น ๆ ควบคู่คำศัพท์ธรรมะ ได้ทำโครงการวิถีช้างที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ สวัสดิภาพสัตว์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างรับผิดชอบ ได้ออกแบบนิทรรศการผ้าไหมที่เล่าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมการค้าด้วยวิธีนี้ การเรียนจะหลุดพ้นจากกรอบตำรา และกลายเป็นประสบการณ์รับใช้ชุมชนที่ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองและบ้านเกิด ขณะเดียวกัน ชุมชนก็เห็นคุณค่าของวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมมากขึ้น เกิดวงจรศรัทธา ความร่วมมือ ทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงกันอย่างต่อเนื่อง (สัมภาษณ์ นิสานาด แก้ววินัด, อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

อย่างไรก็ดี กลยุทธ์ทั้งหลายจะไม่ยั่งยืน หากขาดธรรมาภิบาลและเครื่องมือทางการเงินที่มั่นคง สุรินทร์จำเป็นต้องมีแดชบอร์ดเปิด ระดับจังหวัดที่สรุปแผน โครงการ งบประมาณ และผลลัพธ์สำคัญให้สาธารณชนติดตามได้ พร้อมช่องทางรับข้อร้องเรียนและการตอบสนองที่มีกำหนดเวลาแน่ชัด ในส่วนทรัพยากร ควรออกแบบกองทุนร่วมที่ผสมผสานงบรัฐ อปท. ภาคเอกชน และศรัทธาชุมชนในสัดส่วนที่ตกลงร่วมกัน โดยกำหนดกติกาให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคงเส้นคงวา โครงการทุกชิ้นควรยึดวงจร PDCA วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงพร้อมเปิดทางให้มีการประเมินภายนอกปีละครั้ง เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ของทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะในห้องเรียน (สัมภาษณ์ อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘.)

ในเชิงการขับเคลื่อน ความยั่งยืนไม่ได้เกิดจากการทำทุกอย่างพร้อมกัน แต่จากลำดับขั้นที่เหมาะสม จังหวัดควรเริ่มด้วยการตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสำนักเรียน ครู ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และนักวิชาการ ร่วมกันทำแผนที่ทรัพยากรการศึกษาจำนวนครู ความชำนาญ ห้องเรียน สื่อ อินเทอร์เน็ตเพื่อมองเห็นช่องว่างจริง จากนั้นเริ่มทดลองคลังบทเรียนสั้นในระดับพื้นฐาน (นักธรรมตรี บาลีประโยค 1-3) ควบคู่การจัดห้องเรียนรวมออนไลน์สัปดาห์ละสองครั้ง และการอบรมครูชุดเร่งด่วนด้านการสอนเชิงรุก การใช้สื่อดิจิทัล และการประเมินเพื่อพัฒนา เมื่อระบบเริ่มเดิน ค่อยขยายบทเรียนสู่ระดับสูงขึ้น ติดตั้งมุมเรียนรู้ดิจิทัลให้ครบถ้วน ขยับไปสู่หลักสูตรสองภาษาและวิชาเลือกท้องถิ่น และในระยะยาว ตั้งศูนย์ความเป็นเลิศบาลี สำหรับประโยค 7-9 และงานวิจัยด้านบาลี อรรถกถา เพื่อสร้างแกนวิชาการที่มั่นคงให้จังหวัด (พระมหาชาญ อชิโต,การสนทนากลุ่ม,11 ตุลาคม 2568)

การประเมินผลต้องไม่ทำเพื่อจัดอันดับอย่างเดียว แต่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน กรอบ CIPP Context, Input, Process, Product เหมาะสำหรับสุรินทร์ เพราะช่วยให้เราเห็นทั้งบริบทและผลลัพธ์อย่างสมดุล ในด้านบริบท จังหวัดควรมีข้อมูลช่องว่างดิจิทัลและทรัพยากรสำนักเรียนครบทุกอำเภอ ในด้านปัจจัยนำเข้า ครูควรผ่านชั่วโมงพัฒนาวิชาชีพอย่างน้อยปีละยี่สิบชั่วโมง สำนักเรียนส่วนใหญ่มีมุมเรียนรู้ดิจิทัลที่ใช้งานได้จริง ในด้านกระบวนการ ห้องเรียนรวมออนไลน์ควรออกอากาศสม่ำเสมอ มีนิเทศสอนต่อครูอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง และในด้านผลลัพธ์ อัตราผ่านนักธรรม บาลีระดับต้นควรเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คะแนนอ่าน เขียน คิด

วิเคราะห์ของแผนกสามัญดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และทุกสำนักเรียนมีโครงการรับใช้ชุมชนที่วัดผลสัมฤทธิ์เชิงสังคมได้

แน่นอนว่าเส้นทางสู่ความยั่งยืนย่อมมีความเสี่ยง ทั้งด้านงบประมาณที่ผันผวน ครูเฉพาะทางที่ยังขาดแคลน แรงจูงใจผู้เรียนที่ต้องแข่งขันกับสิ่งเร้ารอบด้าน ตลอดจนช่องว่างดิจิทัลในบางพื้นที่ การจัดการความเสี่ยงจึงต้องถูกออกแบบไว้ตั้งแต่ต้นกองทุนร่วมที่ทำสัญญาสมทบข้ามปี กลไกครูเคลื่อนที่ + ห้องเรียนรวมทั้งช่วยทดแทนครูเฉพาะทาง ระบบพี่เลี้ยงและการยกย่องเชิงสัญลักษณ์ที่รักษาแรงจูงใจ และสื่อการเรียนแบบสองทางเลือก ที่ใช้งานได้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อไม่ให้ใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (สัมภาษณ์ อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, รองผู้อำนวยการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

ในท้ายที่สุด กลยุทธ์ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือการสร้างสมดุลอันละเอียดอ่อน ระหว่างความเชื่อศรัทธาที่อ้าแขนรับกับความกล้าหาญที่จะก้าวสู่โลกสมัยใหม่อย่างมีสติ เมื่อไตรสิกขากลายเป็นวัฒนธรรมประจำวัน เมื่อดิจิทัลถูกใช้เพื่อความเสมอภาค ไม่ใช่เพื่อแบ่งแยก เมื่อพหุวัฒนธรรมถูกยกขึ้นมาเป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่ใช่อุปสรรค และเมื่อธรรมาภิบาลทำให้ทุกคนไว้วางใจกันได้ การศึกษาของคณะสงฆ์สุรินทร์จะไม่เพียงผลิตนักบวชผู้มีวินัย ปัญญา เมตตา แต่ยังผลิต พลเมืองพหุวัฒนธรรมยุคใหม่ ที่รู้ธรรม รู้โลก และรู้ชุมชน พร้อมจะรับใช้บ้านเกิด และร่วมสร้างสันติสุขอย่างมั่นคงยั่งยืนให้ผืนแผ่นดินอีสานชายแดนแห่งนี้ต่อไป (สัมภาษณ์ นิตานาด แก้ววินัด, อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

บทบาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์อย่างยั่งยืน จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า วัดยังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และที่พึ่งทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชนบทและชายแดน โดยเฉพาะผู้ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคณะสงฆ์มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ควบคู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระราชสีมาภรณ์, 2539) ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า โรงเรียนการกุศลของวัดและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและยกระดับโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทวัดในฐานะทุนทางสังคมของชุมชน (กรมการศาสนา, 2522)

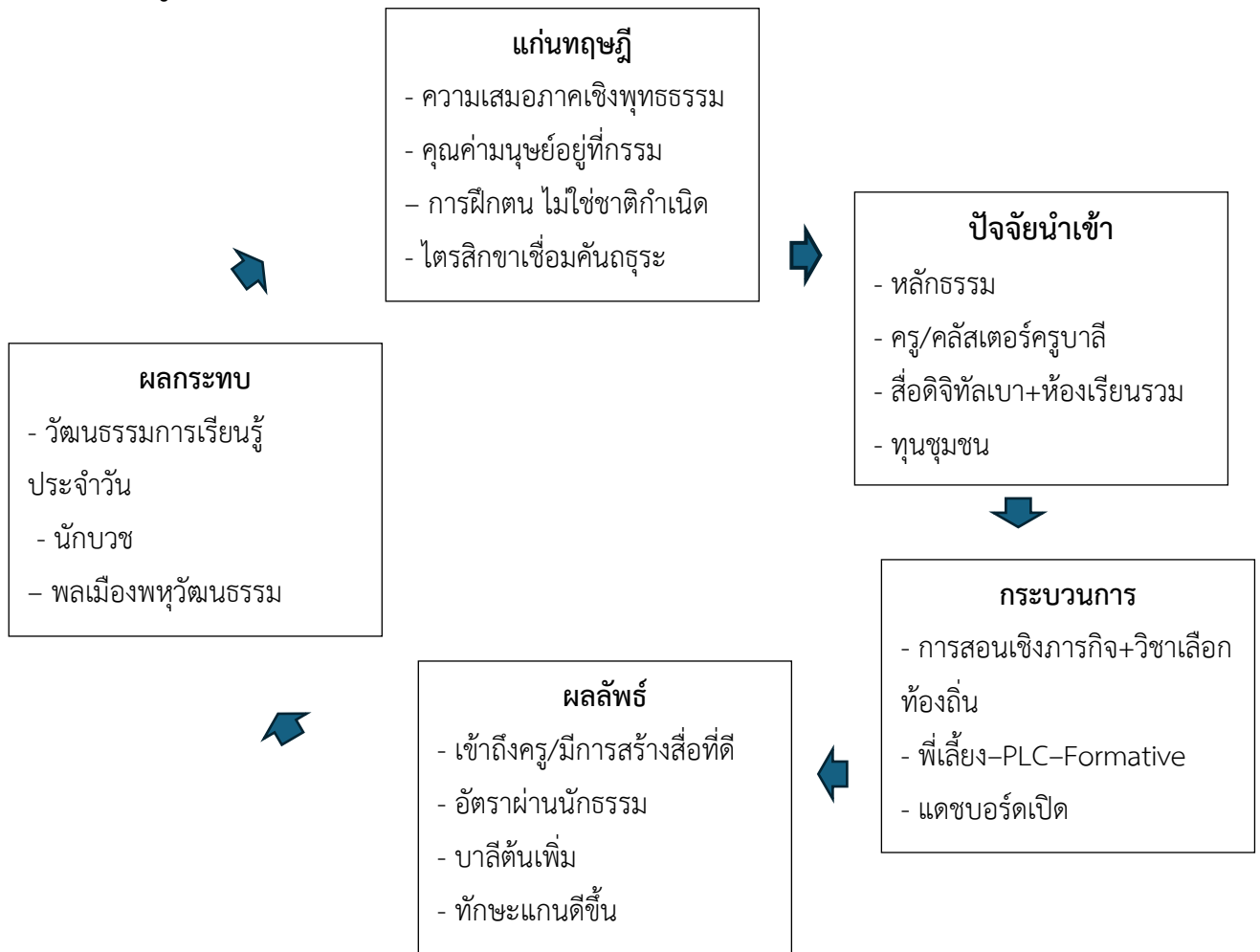
อย่างไรก็ตาม ข้อมูลภาคสนามชี้ถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน ทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล (มาณพ พลไพรินทร์, 2531) และการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้มีความรู้ด้านการบริหารและการศึกษา (พระเทพปริยัติสุธี, 2540)

โดยสรุป คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาสงเคราะห์ผ่านวัดในฐานะสถาบันฐานราก หากสามารถเสริมความเข้มแข็งด้านเครือข่าย ทรัพยากร และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งต่อผู้เรียน พระศาสนา และสังคมในระยะยาว

การสนทนากลุ่มวันเสาร์ที่ 11 ตุลาคม 2568 เวลา 09.00 - 11.00น. ณ ห้องประชุมนวัตน์ อาคาร 90 ปี พระพรหมวชิรโมลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

5. องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

สามารถอธิบายเป็นตารางได้ดังนี้

หมวดองค์ความรู้	สาระสำคัญ	ตัวอย่างแนวปฏิบัติ/ เครื่องมือ	ตัวชี้วัด
แก่นทฤษฎี	ความเสมอภาคเชิงพุทธธรรม: คุณค่ามนุษย์อยู่ที่กรรม-การฝึก ตน ไม่ใช่ชาติกำเนิด; ไตรสิกขา เชื่อมคันถธุระ วิปัสสนาธุระ เป็นระบบปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ	บูรณาการไตรสิกขาใน ตารางเรียน/กิจวัตร ประจำวัน	ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามวินัย/ สมาธิ/ปัญญาเพิ่มขึ้น (แบบ ประเมินพฤติกรรม)
ปัจจัยนำเข้า	หลักธรรม, ครู/คัลสเตอร์ครู บาลี, สื่อดิจิทัลเบา+ห้องเรียน รวม, พუნชมชน	ศูนย์ทรัพยากรจังหวัด, กองทุน	ครูแกนนำ/คัลสเตอร์ ≥ 1 ต่อ อำเภอ; สำนักเรียนที่มี Digital Corner $\geq 90\%$
กระบวนการ	การสอนเชิงภารกิจ+วิชาเลือก ท้องถิ่น, พี่เลี้ยง-PLC- Formative, แดชบอร์ดเปิด	PLC รายเดือน, Pre/Post test ราย หน่วย	ครูพัฒนา ≥ 20 ชม./ปี ($\geq 70\%$ ของครู); ห้องเรียน รวม ≥ 80 ครั้ง/ปี
ผลลัพธ์	เข้าถึงครู/มีการสร้างสื่อที่ดี, อัตราผ่านนักรธรรม-บาลีต้นเพิ่ม , ทักษะแกนดีขึ้น, โครงการ ชุมชนเกิดจริง	ข้อสอบตัวอย่าง, Progress dashboard, โครงการรับใช้ชุมชน	อัตราผ่าน ปฐมประโยค \uparrow 10-15% ใน 2 ปี; โครงการงาน ชุมชน ≥ 2 โครงการ/สำนัก เรียน/ปี
ผลกระทบ	วัฒนธรรมการเรียนรู้ประจำวัน; นักบวช-พลเมืองพหุวัฒนธรรม (วินัย-เมตตา-ปัญญา); ความ ยั่งยืนศาสนา/ชุมชน	งานสาธารณะเชื่อมวัด- บ้าน-โรงเรียน	ความเชื่อมั่นชุมชนต่อสำนัก เรียน (แบบสำรวจ) เพิ่มขึ้น

6. บทสรุป

แนวทางการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนาเน้นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม บาลี และสามัญศึกษา ภายใต้การกำกับของ มหาเถรสมาคม โดยยึดหลักปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้สมบูรณ์ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา ควบคู่การจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสผ่านโรงเรียนการกุศลของวัด ศูนย์พุทธศาสนาวินาศาสนาวันอาทิตย์ และกองทุนการศึกษา พัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทยดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์ และปรับสู่ระบบสมัยใหม่ด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำหรับจังหวัดสุรินทร์ ระบบการศึกษาคณะสงฆ์มีทั้งแผนกธรรม บาลี สามัญ และอุดมศึกษา แต่ยังคงเผชิญความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร ครูเฉพาะทาง และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน

อย่างไรก็ตาม จังหวัดมีจุดแข็งด้านทุนวัฒนธรรมพหุชาติพันธุ์และเครือข่ายวัดชุมชนเข้มแข็ง แนวทางพัฒนาจึงควรมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ลดช่องว่างดิจิทัล ยกย่องครูและสื่อการเรียนรู้ บริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส และใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อความมั่นคงของพระศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2522). **คู่มือครูจริยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2539). **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2540). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2527). **การพัฒนากิจการสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร.
- ไพบุลย์ เสียงก้อง. (2547). **หลักการบริหารงานในวัด**. ใน คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ (บ.ก.), อบรมบาลีก่อนสอบภาค 4 ปีที่ 3 (น. 193). ปทุมธานี: บริษัท สี่ตะวัน จำกัด.
- ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). **สัมมาทิฐิ: ศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา กถาวัตถุ และคัมภีร์ทางพุทธศาสนา**. นครปฐม: โครงการธรรมศึกษาวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร (อิทธะรงค์). (2552). **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2546). **บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2546). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต: แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจจวาทิ). (2539). **พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

- มานพ พลไพรินทร์. (2531). **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ชูติมาการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555, 9 พฤศจิกายน). **ประกันคุณภาพการศึกษา มจร หั อ ง เ รี ย น วั ด พ ร ะ แ ก้ วั เ ชี ย ง ร าย .** สืบค้นจาก <https://jittithap1963mcu.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2552). **พุทธศาสนาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2558). **การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2534). **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Keyes, C. F. (1989). **Thailand: Buddhist kingdom as modern nation-state**. Boulder, CO: Westview Press.
- Skilling, P. (2009). **Buddhism and Buddhist literature of Southeast Asia**. Bangkok: Fragile Palm Leaves.
- Swearer, D. K. (2010). **The Buddhist world of Southeast Asia (Rev. ed.)**. Albany, NY: State University of New York Press.
- Tambiah, S. J. (1976). **World conqueror and world renouncer: A study of Buddhism and polity in Thailand against a historical background**. Cambridge: Cambridge University Press.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.online:

ศัพท์หมวด Causality (Causation)

A Philosophical Lexical Analysis from phdict.online:

The Category of Causality (Causation)

ชาติกุลพล สมยามักดี

Chartgunlaphon Somyaphakdee

โรงเรียนตลาดสำโรง จังหวัดกาญจนบุรี

Talat Samrong School, Kanchanaburi Province

E-mail: taladsumrongschool@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาในหมวดความเป็นเหตุเป็นผล หรือกฎแห่งกรรม โดยใช้ฐานข้อมูลศัพท์ปรัชญาและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบอธิบาย เพื่อทำความเข้าใจโน้ตศัพท์เรื่องกฎแห่งกรรมในบริบทพุทธปรัชญาเถรวาท การศึกษาพบว่า ศัพท์สำคัญ เช่น เหตุ ปัจจัย เจตนา กรรม และวิบากสะท้อนโครงสร้างความคิดแบบเหตุปัจจัยที่เป็นระบบ โดยมี “เจตนา” เป็นแกนกลางที่ทำให้การกระทำกลายเป็นกรรมและก่อให้เกิดผล การวิเคราะห์เชิงแนวคิดสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กฎสากลของธรรมชาติ กระบวนการแห่งเหตุปัจจัย และจริยศาสตร์แห่งความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังพบการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ของคำว่า “กรรม” ในสังคมไทย ซึ่งส่งผลให้ความหมายดั้งเดิมเชิงเป็นกลางแคบลง การอภิปรายผลชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกายภาพและจิตภาพตามหลักปฏิจสมุขปาธ อันเป็นกลไกสำคัญของการเกิดและดับแห่งสภาวะทั้งปวง สรุปได้ว่าการเข้าใจศัพท์หมวดเหตุเป็นผลอย่างถูกต้อง ช่วยเสริมสร้างโลกทัศน์ที่ตั้งอยู่บนเหตุปัจจัย ลดความเชื่อแบบโชคชะตา และส่งเสริมการสร้างเหตุแห่งความดีงามในชีวิตและสังคม

คำสำคัญ: กฎแห่งกรรม, เหตุปัจจัย, พุทธปรัชญา

ABSTRACT

This article aims to conduct an analytical study of philosophical terminology in the category of Causality (Causation) by employing philosophical lexical databases and Buddhist

canonical sources as its conceptual framework in order to elucidate the notion of the Law of Kamma within the context of Theravāda Buddhist philosophy. The study reveals that key terms—such as cause (hetu), condition (paccaya), volition (cetanā), action (kamma), and result (vipāka)—reflect a systematic causal worldview in which volition functions as the central mechanism transforming action into morally consequential kamma. Conceptual analysis further classifies these terms into three principal domains: universal natural laws, processual causation, and ethical responsibility. The findings also indicate a metaphorical expansion of the term “kamma” in Thai society, contributing to a semantic narrowing of its original neutral meaning. The discussion highlights the interrelationship between physical and mental phenomena in accordance with the principle of Dependent Origination, which explains the dynamic process of arising and cessation. In conclusion, a correct understanding of causality-related terminology cultivates a causally grounded worldview, diminishes fatalistic beliefs, and encourages the intentional cultivation of wholesome causes for beneficial outcomes in both individual life and society.

Keywords: Law of Kamma, Causality, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

หลักความเป็นเหตุเป็นผล หรือ กฎแห่งกรรม (Causality หรือ Causation) เป็นรากฐานสำคัญในทางปรัชญา โดยเฉพาะในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาทที่เน้นย้ำว่าสรรพสิ่งย่อมเกิดมาจากเหตุและดับไปเพราะเหตุ ความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และโลกไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติที่เรียกว่า "นิยาม" การทำความเข้าใจศัพท์ปรัชญาในหมวดนี้ผ่านฐานข้อมูลออนไลน์อย่าง phdict.online จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจระบบวิธีคิดเชิงปรัชญาของไทย โดยเฉพาะเรื่อง "กรรม" ซึ่งเป็นคำที่มีความเป็นนามธรรมสูงและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ศัพท์ในหมวด Causality เพื่อสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์และความหมายทางปรัชญาที่ซ่อนอยู่

กฎแห่งกรรม หรือกรรมนิยาม เป็นกฎข้อหนึ่งของกฎธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือ กฎแห่งกรรม หมายถึง กระบวนการก่อกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกระบวนการก่อกรรมนั้นต้องประกอบด้วยเจตนา (พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), 2513: 12) คำว่า กรรมนั้นแปลว่า การกระทำซึ่งเป็นคำกลาง ๆ ถ้าหากเป็นการกระทำดี เรียกว่า กุศลกรรม ถ้าหากเป็นการกระทำชั่ว เรียกว่าอกุศลกรรม แต่ถ้าจำแนกตามการแสดงออกของกรรม แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ กายกรรม วาจกรรม และ มโนกรรมโดย มีพุทธศาสนาสุภาสิตเกี่ยวกับอำนาจของกรรมคือ “วโส อัสสรีย โลก.” อำนาจของกรรมเป็นใหญ่ในโลกและไม่มีอำนาจใดเสมออำนาจของกรรม (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2550: 19)

กรรม หมายถึง การ กิจ การงานหรือการกระทำที่เกิดขึ้นจากการกระทำตนเอง เกิดขึ้นมาจากโลภะ โทสะ และโมหะ โดยมีเจตนาเป็นตัวหลักในการกระทำซึ่งมีทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดี กรรมในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา มีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม มีทั้งกรรมตาและกรรมขา และในอรรถกถาได้แบ่งกรรม ออกเป็น 12 อย่าง ได้แก่ ขนกรรม อุปัตถัมภกรรม อุปปีฬกรรม อุปฆาตกรรม ครุกรรม อาจิณณกรรม หรือพหุลกรรม อาสันนกรรม กตัตตกรรม ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม อุปัชชเวทนียกรรม อปราปรเวทนียกรรม และอโหสิกรรม กรรมมีบทบาทและหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ มีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรม เป็นเผ่าพันธุ์พี่น้อง และมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย (เทวินทร์ เหล็งศักดิ์ดา, 2562: ก)

กรรม หรือ การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือทำด้วยความตั้งใจทำ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ชุดหลุมพรางให้คนหรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย เป็นกรรม แต่ชุดบ่อน้ำไว้กินใช้ สัตว์ตกลงไปตายเอง ไม่เป็นกรรม(แต่ถ้ารู้ที่อยู่ บ่อน้ำที่ตนชุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกลงไปตาย ก็ไม่พ้นเป็นกรรม) ว่าโดยสำระ กรรมก็คือเจตนาหรือเจตนาตนเองเป็นกรรม การกระทำที่ดี เรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่ากรรมชั่ว (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561: 4)

กรรม แปลว่าการกระทำ การกระทำที่แสดงออกทางกายเรียกว่า กายกรรม การกระทำทางวาจา เรียกว่าวจีกรรม ลำพังความคิดเรียกว่า มโนกรรม กรรมที่จะมีผลหรือวิบาก ต้องเป็นการกระทำ ที่มีเจตนาเป็น ตัวนำเสมอ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2539: 26)

กรรม แปลว่า การกระทำ ที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ อันมีกิเลส เป็นแรงผลักดัน ฉะนั้น กรรมที่สมบูรณ์จะต้องมีตัวประกอบกรรม 3 เสมอ คือมีกิเลส เป็นแรงกระตุ้น มีความตั้งใจหรือเจตนา มีการ กระทำหรือการเคลื่อนไหว (แสง จันทร์งาม, 2545:112)

กรรมความเป็นธรรมชาติของกรรมนั้น มีระบบจำแนกเจาะจงตามลักษณะของเหตุปัจจัย เรียกว่า เจตนา มีระบบการรับรู้จดจำ เรียกว่า จิต และจะแปรผันตามลักษณะของการรับรู้ กรรมดี กรรมชั่ว และผลของกรรมทุกอย่างจะถูกเก็บไว้ที่จิต กรรมกับจิตมีระบบความสัมพันธ์ มีลักษณะการทำงานที่เป็นไปตามกฎ เป็น สิ่งธรรมดาที่มีกระบวนการสัมพันธ์ตามเหตุปัจจัยตามระบบของชั้น 5 ตามรูปแบบของปฏิจจสมุปบาท เรียกว่า ระบบชีวิตทำให้มีความเชื่อที่ถูกต้อง การเข้าใจระบบสัมพันธ์ของกรรมกับจิต และการให้ผลของกรรม ทำให้สามารถเข้าใจในการสร้างเงื่อนไขความสัมพันธ์ของกรรมกับจิต ผลกระทบของกรรมกับจิตเป็นสิ่งที่ เกิดขึ้นใกล้ตัวของมนุษย์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในระบบการทำงานของกรรมกับจิต ที่ส่งเสริมต่อการปฏิบัติต่อ กรรมกับจิตในการพัฒนาดนตามรูปแบบการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

ถึงแม้เราจะพอเข้าใจความหมายของกรรมจากนิยามต่าง ๆ แต่คำว่า “กรรม” นั้นเป็นคำที่มีความเป็น นามธรรมสูงไม่สามารถจะอธิบายให้เห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การที่จะอธิบายความหมายของคำว่า “กรรม” นั้น มนุษย์ก็ต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด อธิบายความหมายที่เป็นนามธรรมนั้นให้เป็นรูปธรรม หรือเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็น สัมผัสหรือจับต้องได้ เพื่อทำให้เกิดการรับรู้ความหมายร่วมกัน หรือเข้าใจ ความหมายของกรรมได้ง่ายขึ้นโดยใช้กระบวนการทางปริชานในการทำความเข้าใจโน้ตศัพท์ของสิ่งสองสิ่งที่มา เชื่อมโยงกันผ่านกระบวนการถ่ายโยงความหมายจากแฉดวงความหมายต้นทางไปยังแฉดวงความหมาย ปลายทาง นั่นคือ “อุปลักษณ์” ตามแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980)

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาทางการศึกษา phdict.online ศัพท์หมวด Causality (Causation) หรือ ความเป็นเหตุเป็นผล หรือ กฎแห่งกรรม เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาเรื่องความเป็นเหตุเป็นผล หรือ กฎแห่งกรรม มีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ย่อมปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ความดีงาม อันจะนาพาสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อรวบรวมและจำแนกจำนวนศัพท์ปรัชญาในหมวด Causality (Causation) จากฐานข้อมูล
2. เพื่อวิเคราะห์เชิงความหมายและกลุ่มแนวคิดทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับความเป็เหตุเป็นผล โดยเฉพาะในมุมมองของพุทธปรัชญาและภาษาศาสตร์ปริชาน
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของศัพท์เหล่านี้ที่มีต่อการสร้างมโนทัศน์เรื่องกฎแห่งเหตุและผลในสังคมไทย

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้อาศัยกรอบแนวคิดสำคัญ 3 ประการ เพื่อใช้เป็นฐานในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ ปัจจัย และผลของการกระทำในมุมมองของพระพุทธปรัชญา ได้แก่ กฎนิยาม 5 (Five Natural Laws) หลักปฏิจจุสมุปบาท (Dependent Origination) และทฤษฎีเจตนา (Volition) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของโลก ชีวิต และการเกิดขึ้นของกรรมได้อย่างเป็นระบบ โดยกรอบแนวคิดทั้งสามมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันในการอธิบายกระบวนการของเหตุและผล ตั้งแต่ระดับธรรมชาติ ระดับจิตใจ ไปจนถึงระดับพฤติกรรมและผลทางจริยธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาปัญหาทางพระพุทธศาสนาในเชิงอภิปรัชญาและจริยศาสตร์

ประการแรก การศึกษานำ กฎนิยาม 5 (Five Natural Laws) มาใช้เป็นกรอบในการอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งตามกฎธรรมชาติ ประกอบด้วย อุดุนิยาม ซึ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พีชนิยาม ที่อธิบายการสืบพันธุ์และการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต จิตตนิยาม ที่ว่าด้วยกระบวนการทำงานของจิตและสภาวะทางจิต กรรมนิยาม ที่อธิบายผลของการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ และ ธรรมนิยาม ซึ่งอธิบายกฎสากลของธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่ง กฎทั้งห้านี้สะท้อนว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่ดำเนินไปตามเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

ประการที่สอง การศึกษาประยุกต์ใช้ หลักปฏิจจุสมุปบาท (Dependent Origination) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงกระบวนการของเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นเป็นลำดับในลักษณะของสายโซ่ 12 องค์ประกอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะมีเหตุและปัจจัยสนับสนุน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวหรือดำรงอยู่โดยอิสระ ขณะเดียวกัน ยังใช้ ทฤษฎีเจตนา (Volition) เป็นกรอบในการอธิบายว่า "เจตนา" เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การกระทำกลายเป็น "กรรม" ในทางพระพุทธปรัชญา เพราะคุณค่า

ทางจริยธรรมและผลของกรรมมิได้ขึ้นอยู่กับเพียงการกระทำภายนอก หากขึ้นอยู่กับเจตนาที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น กรอบแนวคิดทั้งสามจึงช่วยให้การศึกษาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ จิตใจ และการกระทำของมนุษย์ได้อย่างเป็นองค์รวม และนำไปสู่ความเข้าใจหลักกรรมและความเป็นเหตุเป็นผลตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน

4. ฐานข้อมูลศัพท์ปรัชญา (ภาษาอังกฤษและภาษาไทย) หมวด Causality (Causation)

จากการสำรวจและคัดกรองศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเหตุเป็นผล หรือกฎแห่งกรรม ที่ปรากฏในฐานข้อมูลและคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง พบศัพท์สำคัญดังนี้

ศัพท์ภาษาอังกฤษ	ศัพท์ภาษาไทย	ความหมายโดยสรุป
Causality / Causation	ความเป็นเหตุเป็นผล / เหตุปัจจัย	หลักการที่สิ่งหนึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดอีกสิ่งหนึ่ง
Cause (Hetu)	เหตุ	ต้นกำเนิดหรือรากเหง้าที่ทำให้ผลเกิดขึ้น
Condition (Paccaya)	ปัจจัย	เครื่องสนับสนุนที่ทำให้เหตุส่งผลได้สมบูรณ์
Volition (Cetana)	เจตนา	ความตั้งใจที่เป็นตัวการนำปรุงแต่งการกระทำ
Action (Kamma)	กรรม	การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทางกาย วาจา หรือใจ
Result / Fruit (Vipaka)	วิบาก/ผล	ผลที่สืบเนื่องมาจากการกระทำที่เป็นเหตุ,
Natural Law (Niyama)	นิยาม/กฎธรรมชาติ	แนวทางอันแน่นอนในการให้อันเป็นระเบียบของธรรมชาติ
Dependent Origination	ปฏิจจสมุปบาท	การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันเกิดขึ้นและดับไป
Idappaccayata	อิทัปปัจจยตา	กฎที่ว่า "เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี"

5. การวิเคราะห์ข้อมูลศัพท์ปรัชญา หมวด Causality (Causation)

1) การวิเคราะห์เชิงจำนวนศัพท์ (ภาษาอังกฤษและภาษาไทย) ในศัพท์ปรัชญา หมวด Causality (Causation)

จากการศึกษาพบว่ามีการใช้ถ้อยคำที่สะท้อนมโนทัศน์เรื่องความเป็นเหตุเป็นผล (โดยเฉพาะเรื่องกรรม) ในภาษาไทยจำนวนมาก โดยงานวิจัยชิ้นหนึ่งพบถ้อยคำอุปสรรคถึง 87 ถ้อยคำ ซึ่งสามารถจำแนกตามความถี่และการใช้งานได้เป็น 8 กลุ่มมโนทัศน์หลัก เช่น กรรม คือมนุษย์ (21 คำ) กรรม คือศัตรู (18 คำ) และกรรม คือวัตถุสิ่งของ (20 คำ) เป็นต้น สิ่งนี้สะท้อนว่าคำศัพท์ในหมวด Causality ในภาษาไทยไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงศัพท์วิชาการ แต่มีการขยายตัวไปสู่ภาษาพูด และภาษาอุปสรรคเพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรม

2) การวิเคราะห์เชิงความหมายทางปรัชญาในศัพท์ปรัชญา หมวด Causality (Causation)

ความหมายทางปรัชญาของศัพท์ในหมวดนี้สรุปได้ 3 ประเด็นสำคัญ คือ

(1) เจตนาคือหัวใจของเหตุ: ในหมวด Causality ศัพท์ที่สำคัญที่สุดคือ "เจตนา" (Cetana) เพราะปรัชญาตะวันออก (พุทธศาสนา) มองว่าการกระทำที่ไร้เจตนาย่อมไม่มีผลตามกฎหมาย แต่จะเป็นไปตามกฎธรรมชาติอื่น เช่น อุตุนิยาม แทน

(2) ความเป็นเหตุปัจจัยเชิงระบบ: ความหมายของ "เหตุ" และ "ปัจจัย" มีความแตกต่างกันแต่สัมพันธ์กัน เหตุคือรากเหง้า (เช่น โลภะ โทสะ โมหะ) ส่วนปัจจัยคือเครื่องสนับสนุนที่ช่วยให้เหตุนั้นปรากฏผลออกมาได้

(3) วิวาทในฐานะผลลัพธ์ที่เที่ยงตรง วิวาทไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ "โชคร้าย" แต่คือผลลัพธ์ที่เป็นกลางตามกฎธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งดำเนินไปอย่างยุติธรรมเสมอ

3) การวิเคราะห์เชิงกลุ่มแนวคิดทางปรัชญาในศัพท์ปรัชญา หมวด Causality (Causation)

ศัพท์หมวด Causality สามารถแบ่งศัพท์ในหมวด Causality ออกเป็น 3 กลุ่มแนวคิดหลัก ดังนี้

(1) กลุ่มกฎสากลและภาวะวิสัย (Deterministic Laws) ได้แก่ กลุ่มศัพท์นิยาม 5 และ อธิปไตยนิยาม กลุ่มนี้อธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในฐานะกฎคงตัวของธรรมชาติที่ไม่ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของพระพุทธรเจ้าหรือพระเจ้าองค์ใด

(2) กลุ่มกระบวนการและกระแส (Process Philosophy) ได้แก่ ศัพท์ปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุและผลในลักษณะเป็นสายใยหรือลูกโซ่ที่หมุนวนเป็นวัฏจักร (Vatta) อันประกอบด้วยกิเลสกรรม และวิวาท

(3) กลุ่มจริยศาสตร์และความรับผิดชอบ (Ethical Causality) ได้แก่ ศัพท์กรรม 12 ซึ่งจำแนกตามเวลาที่ให้ผล เช่น ทัณฺณธรรมเวทนียกรรม และหน้าที่ของกรรม เช่น ชนกกรรม กลุ่มนี้มุ่งเน้นที่การรับผิดชอบต่อการกระทำของบุคคล

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาระยะก่อนให้เห็นว่า การทำความเข้าใจแนวคิดเรื่อง Causality หรือความเป็นเหตุเป็นผลในบริบทของพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องพิจารณาทั้งในมิติทางภาษาและมิติทางปรัชญา เนื่องจากศัพท์หลายคำที่เกี่ยวข้องกับกฎแห่งเหตุและผลได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเมื่อถูกนำมาใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะคำว่า "กรรม" ซึ่งเดิมมีความหมายเป็นกลาง หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาและยอมนำไปสู่ผลตามเหตุปัจจัย แต่ในการใช้ภาษาทั่วไปกลับมักถูกเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น "วิวาทกรรม" หรือ "เคราะห์กรรม" ส่งผลให้เกิดการตีความที่แคบลง (Semantic Narrowing) จนทำให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยเข้าใจว่า "กรรม" หมายถึงผลในด้านลบเพียงอย่างเดียว ทั้งที่ในทางพระพุทธปรัชญา กรรมครอบคลุมทั้งการกระทำที่เป็นกุศลและอกุศล ซึ่งต่างก็ให้ผลตามเหตุปัจจัยของตนเอง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบแนวโน้มของการอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกรอบแนวคิดของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างองค์ความรู้ทั้งสองศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบ พิชนิยาม กับศาสตร์ด้าน พันธุศาสตร์ (Genetics) หรือการอธิบาย จิตตนิยาม ผ่านองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาและประสาทวิทยาศาสตร์ แนวทางดังกล่าวมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้วิทยาศาสตร์พิสูจน์พระพุทธศาสนา แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักกฎแห่งเหตุและผลในพระพุทธศาสนาสามารถสนทนาและเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ร่วมสมัยได้อย่างสร้างสรรค์ อันช่วยขยายมิติของการศึกษาพระพุทธปรัชญาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจ Causality ในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ไม่อาจอธิบายได้ด้วยกฎธรรมชาติทางกายภาพเพียงด้านเดียว แต่จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง รูป (กายภาพ) และ นาม (จิตภาพ) ซึ่งทำงานสัมพันธ์กันตามหลัก ปฏิจจสมุปบาท อันเป็นหลักแห่งเหตุปัจจัยที่อธิบายการเกิดขึ้นและดับไปของสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม มุมมองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเหตุและผลในพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งมิติของธรรมชาติ จิตใจ และการกระทำของมนุษย์ ซึ่งล้วนส่งผลต่อกันอย่างต่อเนื่องตามเงื่อนไขและเหตุปัจจัย การตระหนักรู้ในความสัมพันธ์เช่นนี้จึงช่วยให้เข้าใจหลักกรรมและกฎแห่งเหตุผลได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ และสอดคล้องกับแก่นแท้ของพระพุทธปรัชญา

7. บทสรุป

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาในหมวด **Causality** ทำให้เห็นวาระบบความคิดเรื่องเหตุและปัจจัยของสังคมไทยมีรากฐานสำคัญมาจากพระพุทธปรัชญา โดยเฉพาะหลักกรรม กฎนิยาม 5 และหลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ของเหตุและผลที่ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ศัพท์แต่ละคำมิได้เป็นเพียงถ้อยคำทางภาษา หากยังเป็นโมทัศน์ที่อธิบายโครงสร้างของโลก ชีวิต และการกระทำของมนุษย์ อันช่วยให้เข้าใจว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กัน มิใช่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือปราศจากเหตุผล การทำความเข้าใจความหมายดั้งเดิมของศัพท์เหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาพระพุทธปรัชญาและการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ การเข้าใจโมทัศน์ของศัพท์สำคัญ เช่น **กรรม นิยาม และปัจจัย** อย่างถูกต้อง จะช่วยให้บุคคลมองชีวิตด้วยหลักเหตุและผลตามความเป็นจริง ลดการยึดติดกับความเชื่อเรื่องโชคชะตาหรือการดลบันดาล และหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างเหตุปัจจัยที่ดีในปัจจุบัน ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ในอนาคตตามกฎแห่งธรรมชาติ แนวคิดเช่นนี้ไม่เพียงเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบคิดที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ความรับผิดชอบ และการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนในทุกมิติของสังคมร่วมสมัย

บรรณานุกรม

- เขมิกา วรสันต์โต และคณะ. (2560). **กฎแห่งกรรม**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 13 (ฉบับพิเศษ เล่ม 3), 59-65.
- จิราพร ศรีบุญเรือง. (2562). **การวิเคราะห์แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องสาเหตุความแตกต่างของมนุษย์ด้วยหลักพันธุศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทวินทร์ เหล็งศักดิ์ดา. (2561). **ศึกษาวิเคราะห์กรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสาคร วรธมโมภาโส. (2560). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท**. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 8(2), 11-23.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2539). **กรรมและการเกิดใหม่**. บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม**. เคล็ดไทย.
- แสง จันทร์งาม. (2545). **พุทธศาสนวิทยา**. ชีระการพิมพ์.
- สมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- เอกพล ดวงศรี. (2561). **กรรม : อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย**. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 10(1), 12-15.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). **Metaphors We Live By**. University of Chicago Press.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.: คำศัพท์หมวด ต “สุนทรียศาสตร์”

An analytical study of philosophical terms from phdict.online:

Category A “metaphor”

สุพัตรา คชสาร

Supattra Kotchasan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: supattra.kot@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความที่เป็นจุดเด่นในการศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงจุดทางทางมนทัศน์พัฒนาการของทิศทางและขอบเขตของคำว่า “สุนทรียศาสตร์” (สุนทรียศาสตร์) ในมุมมองของประดิษฐ์เพื่อคู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จากตัวพระบาทที่สำคัญและสืบค้นค้นทางนิรุกติศาสตร์เพื่อคลี่คลายของการพิจารณาที่มีผ่านระบบจากผัสสะบริสุทธิ์พูดถึงการทราบเรื่องของคุณค่าของปัญญา

ผลการศึกษาค้นพบคำว่าดารานีศาสตร์มีรากศัพท์จากภาษาภาษาที่ Aisthetikos ซึ่งหมายถึงการสืบค้นประสาทสัมผัสโดยระบบแรกมโนการคำนวณเพื่อแยกออกจากเรื่องของความจริงและประสิทธิภาพที่เป็นผลสืบเนื่อง 18 Alexander Baumgarten ได้รับแรงบันดาลใจให้เป็นกรณีศึกษาเฉพาะทางใน “ศาสตร์แห่งความรู้เชิงจิตวิทยาผัสสะ” สามารถตรวจสอบโครงสร้างการวิจัยได้จาก 3 หลักหลักรวมถึง 1) หลักปริวิสัยที่มองความงามเป็นคุณสมบัติหลักและระเบียบวินัย 2) หลักการวิสัยที่พิจารณาความงามผ่านความรู้สึกเพิลิตเพลินและรสนิยมของปัจเจกบุคคล และ 3) ประสบการณ์เชิงสุนทรียะที่เน้นสภาพความจดจ่อเหนือผลประโยชน์ทับซ้อนกัน

บทสรุปของการศึกษาพิจารณาชื่อพลวัตของคำว่าสุนทรียศาสตร์สะท้อนถึงการคิดค้นกันระหว่างเหตุผลด้วยอารมณ์และเหตุผลการทำความเข้าใจคำศัพท์นี้อย่างถ่องแท้จึงไม่ได้หมายถึงการนิยามแทนเชิงเชิงเชิงวิพากษ์ในการเรียนรู้วิถีที่มนุษย์ให้คุณค่าแก่โลกและศิลปะในกีฬาที่เห็นได้ชัดในเวลาแรกๆ ของการวิจัยสามารถดำเนินต่อไประหว่างการค้นคว้าความงามเชิงลึกและคุณค่าของสุนทรียะเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : สุนทรียศาสตร์, อีกรั้งเชิงสัมผัส, ประดิษฐ์ศิลปะ

ABSTRACT

This article highlights an analytical study of the conceptual development of the direction and scope of the term "aesthetics" from Pradit's perspective, examining qualitative research methods through critical analysis of key concepts and etymological exploration to unravel the considerations through a system of pure sensory experience, addressing the understanding of intellectual value.

The study found that the term aesthetics has roots in the language of Aisthetikos, meaning the exploration of the senses through a system of initial calculation to separate from reality and its consequential effects.¹⁸ Alexander Baumgarten has presented this as a specialized case study in the "science of sensory psychology." The research structure can be examined from three main principles: 1) the objective principle that views beauty as a primary quality and discipline; 2) the objective principle that considers beauty through the feelings of pleasure and individual taste; and 3) aesthetic experience that emphasizes a state of focus over overlapping interests.

The conclusion of this study examines the dynamics of the term aesthetics, reflecting the interplay between emotion and reason. A thorough understanding of this term, therefore, does not necessarily mean a critical, superficial definition. Learning how humans value the world and art, as evident in the early stages of research, can effectively progress between exploring profound beauty and the deep aesthetic value.

Keywords: Aesthetics, Re-sensory, Artistic Creation

1. บทนำ

ประเพณีกับความงามและศิลปะมาช้านานทว่าการเข้าใจความงามเป็น "ความรู้" หรือ "ศาสตร์" ในลักษณะนั้นเป็นจุดที่ชัดเจนในบางครั้งเมื่อไม่นานนี้ "สุนทรียศาสตร์" (สุนทรียศาสตร์) รัชชาสาขาหลักรวมสามของอรรถวิทยา (Axiology) หรือประดิษฐ์ว่าด้วยคุณค่าที่จะสำรวจธรรมชาติความงามศิลปะและประสบการณ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งใดบ้างที่อาจพิจารณาในเชิงนิรุกติศาสตร์และพัฒนาการทางมนามาให้เห็นว่า "อย่างธิดา" เป็นคำที่มีความหมายและนำเสนอเรื่องราวต่างๆ มากมายตามความคิดของนักประดาน้ำในแต่ละยุคสมัย

ในยุคที่มักจะถูกผูกกับความจริง (ความจริง) และความดี (ความดี) โดยถูกอธิบายกฎเกณฑ์ระดับสูงทางคณิตศาสตร์และส่วนประกอบของวัตถุในยุคสมัยใหม่ (ยุคสมัยใหม่) มโนทัศน์เรื่องสุนทรียศาสตร์ได้เป็นผลจากร่างกายวัตถุสู่ "ความเชื่อของประธาน" (Subjective Perception) อาจบอกว่าด้วยรสนิยม (รสชาติ) พิจารณาทางปรัชญา (Aesthetic Judgement) (Aesthetic Judgement) กลายเป็นหัวใจในการศึกษาวิชา

พยาบาลโดยเบื้องหลังอเล็กซานเดอร์ บอมการ์เทิน (Alexander Baumgarten) ได้นิยามนิยามนี้ขึ้นใหม่เพื่อสื่อถึง "ศาสตร์แห่งนั้นซึ่งผัสสะ" ซึ่งแยกตัวออกจากตรรกศาสตร์ที่เน้นเรื่องเหตุผลของมัน

สืบค้นศิลปะและวัฒนธรรมและความท้าทายต่อนิยามความงามของร่างกายในเชิงวิเคราะห์วิทยา (การวิเคราะห์แนวคิด) เรื่องสุนทรียศาสตร์ที่เป็นนวัตกรรมเพียงอย่างเดียวที่ว่าความงามคืออะไรแต่เพื่อการเข้าใจ "โครงสร้างทางภาษาและปัญญา" ที่มนุษย์ประเมินคุณค่าของการค้นคว้ารากและผู้นำกันผู้นำผู้นำให้เราเห็นความเชื่อมโยงระหว่างผู้นำและความเป็นผู้นำของนักกีฬา

บทความที่เป็นจุดเริ่มต้นมุ่งหวังที่จะวิเคราะห์คำสุนทรียศาสตร์ผ่านมิติต่างๆ ในเชิงปริมาณ เชิงอรรถ และเชิงกลุ่มแนวคิดเพื่อให้สามารถเห็นถึงพลวัตของคำที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยเพียงแต่หมายถึงที่มนุษย์สัมพันธ์กับโลกผ่านผัสสะและพิจารณาญาณ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ตรงที่มาและทิศทางทางนิรุกติศาสตร์ของธารณะสุนทรียศาสตร์ (สุนทรียศาสตร์): จุดมุ่งหมายสำรวจรากศัพท์จากภาษาออร์แกนิก Aisthetikos และวิเคราะห์ข้อมูลระบบควบคุม (Semantic Shift) จากการสำรวจทางผัสสะทั่วไปสู่การศึกษาศาสตร์เฉพาะทางในระบบควบคุม 18

2. เพื่อตรวจสอบขอบเขตและวิเคราะห์ขอบเขตมนทัศน์ของสุนทรียศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ: เพื่อใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์ในฐานะสาขาย่อยอรรถวิทยา (Axiology) ร่วมกับจริยศาสตร์และตรรกศาสตร์การพิจารณาขอบเขตระหว่าง "ความงามในธรรมชาติ" และ "ความงามในศิลปะ"

3. เพื่อวิเคราะห์กลุ่มแนวคิดทางประทีปที่สามารถใช้เป็นหลักการของสุนทรียศาสตร์: เพื่อวิเคราะห์ค่านิยามสุนทรียภาพผ่านเลนส์ของนักประดิษฐ์ต่างกลุ่มกลุ่ม เช่น ปรวิพุดนิยม (Objectivism) ที่เน้นกฎเกณฑ์ทางโครงสร้างและกลุ่มอัตวิสัยนิยม (Subjectivism) ที่เน้นการตอบรับด้วยรสนิยมและอารมณ์ความรู้สึก

4. ระบบควบคุมคอนโซลเดียวในฐานะเครื่องมือวิพากษ์สังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย: วิเคราะห์ว่าการพิจารณานิยามของสุนทรียศาสตร์คานไป องค์ประกอบที่ใช้ในคอนโซลและประเมินคุณค่าของระบบควบคุมสมัยใหม่ และสุนทรียภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

นักวิจัยเชิงวิเคราะห์วิเคราะห์วิจารณ์เรื่อง "สุนทรียศาสตร์" ผู้ศึกษาได้วางกรอบแนวคิดในการดำเนินงานบทความโดยเฉพาะอย่างยิ่ง 3 ส่วนหลักที่สัมพันธ์กันสำหรับ:

1. **ข้อมูลเชิง Conceptual Inputs** เป็นวัตถุดิบทางภาษาและประวัติศาสตร์ความคิดในเรื่อง:

- นิรุกติศาสตร์ (นิรุกติศาสตร์): วิเคราะห์รากศัพท์ Aisthesis (วิทยา)

- ทิศทาง (Historical Context): ความเชื่อมโยงของเราในคราวนั้น (ความงามคือความจริง) และยุคสมัยใหม่ (ความงามคืออารมณ์ความรู้สึก)

2. สมรรถนะ (มิติการวิเคราะห์) ใช้เลนส์ 3 ประการในเรื่องของข้อมูลทางการแพทย์:

- วัตถุทางวัตถุ (Aesthetic Object): วิเคราะห์คุณสมบัติเชิงโครงสร้าง เช่น รูปร่าง (Form) มิติ (สัดส่วน) และเอกภาพ (Unity)
- ความคิดเห็นทางประธาน (Aesthetic Subject): วิเคราะห์เรื่องราวในดูเช่นรสนิยม (Taste) การตัดสินใจ (Judgement)
- ความรู้สึกทางประสบการณ์ (Aesthetic Experience): วิเคราะห์สภาวะความดื่มด่ำ (Flow) และปราศจากผลประโยชน์ซ้อนซ้อน (Disinterestedness)

3. การสังเคราะห์ผลการศึกษา (Synthetic & Outcome)

ผู้บริหารบทสรุปเชิงวิชาการ:

- นิยามที่เป็นเอกอัจฉราป้อนในคตินี้
- การพิจารณาการพิจารณาสุนทรียศาสตร์ในฐานะเครื่องมือคุณค่าในสังคมปัจจุบัน

4. ฐานข้อมูลศัพท์ปรัชญา: สุนทรียศาสตร์ (Glossary of Aesthetics)

1. กลุ่มคำมโนทัศน์พื้นฐาน (Fundamental Concepts)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	คำอธิบายเชิงปรัชญา
สุนทรียศาสตร์	Aesthetics	ศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม ศิลปะ และการรับรู้ทางผัสสะ
อรรถวิทยา	Axiology	ปรัชญาสาขาที่ศึกษาเรื่องคุณค่า (ความดี ความงาม ความจริง)
การรับรู้เชิงสัมผัส	Sensory Perception	กระบวนการที่มนุษย์รับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส (Aisthesis)
รสนิยม	Taste	ความสามารถในการจำแนกและประเมินคุณค่าสุนทรียภาพ

2. กลุ่มคำว่าด้วยความงามและประสบการณ์ (Beauty & Experience)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	คำอธิบายเชิงปรัชญา
ความงาม	Beauty	คุณสมบัติที่ทำให้เกิดความพึงพอใจเชิงสุนทรียะ
ความวิจิตร / ความอลังการ	The Sublime	ความงามที่ยิ่งใหญ่จนน่าเกรงขาม หรือพ้นขีดจำกัดของปัญญา
ประสบการณ์สุนทรียะ	Aesthetic Experience	สภาวะจิตที่ดื่มด่ำกับวัตถุเพียงเพื่อคุณค่าในตัวเอง
ความปราศจากผลประโยชน์	Disinterestedness	การชื่นชมความงามโดยไม่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์หรือการครอบครอง

3. กลุ่มคำว่าด้วยทฤษฎีศิลปะ (Theories of Art)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	คำอธิบายเชิงปรัชญา
การเลียนแบบ	Mimesis	แนวคิดที่ว่าศิลปะคือการจำลองหรือเลียนแบบธรรมชาติ
รูปแบบนิยม	Formalism	การเน้นคุณค่าขององค์ประกอบศิลป์ (เส้น สี รูปทรง) มากกว่าเนื้อหา
การระบาย อารมณ์	Catharsis	การชำระล้างจิตใจผ่านการเสพงานศิลปะ (โดยเฉพาะโศกนาฏกรรม)
โลกศิลปะ	Artworld	เครือข่ายของบุคคลและสถาบันที่เป็นผู้ให้คำนิยามว่าสิ่งใดคือศิลปะ

การวิเคราะห์เชิงความหมายทางปรัชญา (Philosophical Semantic Analysis) ของศัพท์ในสาขาสุนทรียศาสตร์ ไม่ใช่เพียงการพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม แต่เป็นการสำรวจ "มโนทัศน์" (Concept) ที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งมีการปะทะและเปลี่ยนผ่านทางความคิดมาอย่างยาวนาน โดยสามารถจำแนกมิตการวิเคราะห์ได้ดังนี้:

1. การรับรู้ผ่านผัสสะ (Aisthesis vs. Perception)

รากศัพท์เดิมของ Aesthetics มาจากภาษากรีก Aisthesis * ความหมายทางปรัชญา: เดิมหมายถึงการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทุกชนิด (Sensory perception) ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวด ความร้อน หรือการมองเห็น

การวิเคราะห์: ในเชิงปรัชญา ความหมายนี้ถูกบีบแคบลงโดย Alexander Baumgarten ให้หมายถึง "ศาสตร์แห่งความรู้เชิงผัสสะ" ที่มุ่งเน้นไปที่ความงาม สุนทรียศาสตร์จึงไม่ใช่แค่เรื่องความสวยงาม แต่เป็นเรื่องของ "ความรู้ที่ได้จากอารมณ์ความรู้สึก" ซึ่งต่างจากตรรกศาสตร์ที่เป็นความรู้จากเหตุผล

2. คุณค่าเชิงวัตถุและประธาน (Objectivity vs. Subjectivity)

การวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "ความงาม" (Beauty) ในเชิงปรัชญาถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วหลัก:

- มิติเชิงวัตถุ (Objective): ความงามหมายถึง "ความสมบูรณ์ของรูปทรง" (Formal Perfection) เช่น สัดส่วน (Proportion) และความกลมกลืน (Harmony) ในยุคนี้ความงามคือความจริงเชิงคณิตศาสตร์ที่ดำรงอยู่แม้ไม่มีคนมอง

- มิติเชิงประธาน (Subjective): ความงามหมายถึง "สภาวะจิต" (Mental State) หรือความพึงพอใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้ดู (Pleasure) ตามแนวคิดของ Immanuel Kant ความงามไม่มีอยู่ในตัววัตถุ แต่เป็นผลจากการตัดสิน (Judgment) ของมนุษย์

3. ความงามอันวิจิตร (The Sublime)

ศัพท์ที่มีนัยสำคัญยิ่งในการขยายขอบเขตความหมายของสุนทรียศาสตร์ กล่าวคือ

ความหมายทางปรัชญา: แตกต่างจากความงาม (Beauty) ตรงที่ความงามคือความพอดีและน่ารื่นรมย์ แต่ Sublime หมายถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่จนน่าเกรงขาม (Overwhelming) หรือความไร้ขอบเขตที่ทำให้มนุษย์รู้สึกตัวเล็กกระຈ็อยร่อย

การวิเคราะห์: การวิเคราะห์ความหมายของ Sublime ช่วยให้สุนทรียศาสตร์ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ "สิ่งที่สวยงาม" แต่รวมไปถึงประสบการณ์ที่เขย่าจิตวิญญาณและความยิ่งใหญ่ที่เกินกว่าปัญญาจะโอบอุ้มได้

4. การเลียนแบบและการตัวแทน (Mimesis vs. Representation)

ศัพท์คู่นี้สะท้อนความหมายของ "ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับโลก":

- Mimesis (การเลียนแบบ): ในทางปรัชญา (Plato/Aristotle) หมายถึงการคัดลอกกรุปทรงจากธรรมชาติ ศิลปะจึงมีค่าในฐานะ "กระจกเงา"

- Representation (การตัวแทน): ในเชิงสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัย ความหมายเปลี่ยนเป็นการ "ให้ความหมายใหม่" ศิลปะไม่จำเป็นต้องเหมือนจริง แต่ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารมโนทัศน์ (Concept) บางอย่าง

5. ภาพรวมในเชิงความหมาย

สุนทรียศาสตร์ในเชิงปรัชญาคือ "พื้นที่รอยต่อระหว่างผัสสะและปัญญา" การวิเคราะห์ความหมายของศัพท์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์พยายามเปลี่ยน "ความรู้สึกส่วนตัว" ให้กลายเป็น "โครงสร้างเหตุผล" ที่อธิบายคุณค่าของชีวิตและโลกได้

การวิเคราะห์เชิงกลุ่มแนวคิด (Conceptual Paradigms) ในสุนทรียศาสตร์ คือการจัดระเบียบศัพท์ปรัชญาตาม "แว่นตา" หรือระบบคิดที่นักปรัชญาแต่ละสำนักใช้มองความงามและศิลปะ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มหลักได้ดังนี้:

1. กลุ่มแนวคิดคลาสสิกและปรัวิสัยนิยม (Classical & Objective Paradigm)

กลุ่มนี้เชื่อว่าความงามมีอยู่จริงในโลกภายนอก (Objective reality) และมีเกณฑ์สากลที่วัดได้

- ศัพท์สำคัญ: Proportion (สัดส่วน), Harmony (ความกลมกลืน), Symmetry (ความสมมาตร), Unity (เอกภาพ)

- การวิเคราะห์เชิงแนวคิด: สุนทรียศาสตร์ในกลุ่มนี้ผูกติดอยู่กับ คณิตศาสตร์และตรรกะ ความงามคือผลลัพธ์ของระเบียบ (Order) หากวัตถุใดมีสัดส่วนที่ถูกต้อง (เช่น Golden Ratio) วัตถุนั้นย่อมงามโดยตัวมันเอง ไม่ว่าจะใครจะมองหรือไม่

- เป้าหมายของศิลปะ: คือ Mimesis (การเลียนแบบธรรมชาติ) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์แบบของรูปทรงตามอุดมคติ

2. กลุ่มแนวคิดเหตุผลนิยมและจิตนิยม (Modernist & Subjective Paradigm)

เริ่มมีอิทธิพลมากในศตวรรษที่ 18 (ยุค Enlightenment) โดยเปลี่ยนศูนย์กลางจาก "วัตถุ" มาอยู่ที่ "ผู้ดู" (Subject)

- ศัพท์สำคัญ: Aesthetic Judgment (การตัดสินทางสุนทรียะ), Taste (รสนิยม), Disinterestedness (ความปราศจากส่วนได้ส่วนเสีย)

- การวิเคราะห์เชิงแนวคิด: นำโดย Immanuel Kant ซึ่งมองว่าความงามไม่ใช่คุณสมบัติของวัตถุ แต่เป็น กระบวนการทางจิต เมื่อเรามองวัตถุหนึ่งแล้วเกิดความรู้สึกพึงพอใจโดยไม่หวังผลประโยชน์ (เช่น ไม่ได้อยากกินหรืออยากเป็นเจ้าของ) สถานะนั้นคือสุนทรียภาพ

- การจำแนกประเภท: เกิดการแยกคำว่า The Beautiful (ความงามที่พอดี) ออกจาก The Sublime (ความงามที่ยิ่งใหญ่จนน่าเกรงขาม) อย่างชัดเจน

3. กลุ่มแนวคิดประสบการณ์นิยมและปฏิบัตินิยม (Empiricist & Pragmatist Paradigm)

กลุ่มนี้ปฏิเสธการมองความงามเป็นเรื่องนามธรรมบนหอคอยงาช้าง แต่เน้นที่การใช้ชีวิตจริง

- ศัพท์สำคัญ: Aesthetic Experience (ประสบการณ์สุนทรียะ), Continuity (ความต่อเนื่อง), Consummation (การบรรลุผล)

- การวิเคราะห์เชิงแนวคิด: นำโดย John Dewey มองว่าสุนทรียศาสตร์คือ "ศิลปะในฐานะประสบการณ์" (Art as Experience) ความงามไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งในพิพิธภัณฑ์ แต่คือปฏิสัมพันธ์ที่ไหลลื่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศิลปะจึงมีหน้าที่ทำให้ชีวิตมนุษย์มีความหมายและครบถ้วนขึ้น

4. กลุ่มแนวคิดการแสดงออกและสถาบันนิยม (Expressionism & Institutional Paradigm)

มุ่งเน้นไปที่ความหมาย (Meaning) และบริบท (Context) ของศิลปะในสังคม

- ศัพท์สำคัญ: Expression (การแสดงออก), Artworld (โลกศิลปะ), Aesthetic Theory (ทฤษฎีสุนทรียะ)

- การวิเคราะห์เชิงแนวคิด: ตารางสรุปการปะทะทางความคิดเชิงมนทัศน์

- Expressionism: มองว่าความงามคือการถ่ายทอดอารมณ์ภายในของศิลปินสู่ผู้ชม

- Institutionalism: (เช่น Arthur Danto) มองว่าคำนิยามของ "ศิลปะ" ไม่ได้อยู่ที่ตัวมันเอง แต่อยู่ที่ "โลกศิลปะ" (สถาบัน, ภัณฑารักษ์, นักวิจารณ์) เป็นผู้ให้สถานะ งานศิลปะบางอย่างอาจไม่สวยตามนิยามดั้งเดิม แต่เป็นสุนทรียะได้เพราะมีทฤษฎีรองรับ

ตารางสรุปการปะทะทางความคิดเชิงมนทัศน์

มิติการวิเคราะห์	ปรัวิสัยนิยม (Classical)	อัตวิสัยนิยม (Modern)	บริบทนิยม (Contemporary)
ความงามคืออะไร?	กฎเกณฑ์ทางกายภาพ	ความรู้สึกภายใน	ความหมายเชิงสัญลักษณ์
ใครเป็นผู้ตัดสิน?	ธรรมชาติ/คณิตศาสตร์	ปัจเจกบุคคล (รสนิยม)	สังคมและสถาบันศิลปะ
หัวใจของศัพท์	Form (รูปทรง)	Judgment (การตัดสิน)	Concept (แนวคิด)

6. การอภิปรายผล

1. ความย้อนแย้งระหว่างนิรุกติศาสตร์และมนทัศน์ร่วมสมัย

จากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจว่า แม้รากศัพท์เดิมของสุนทรียศาสตร์ (Aisthesis) จะหมายถึง การรับรู้ผ่านผัสสะที่ดูเหมือนเป็นเรื่องทางกายภาพบริสุทธิ์ แต่ในพัฒนาการทางปรัชญา มโนทัศน์นี้ก็ถูก ยกย่องระดับสู่กระบวนการทางปัญญาและการตัดสินคุณค่า (Judgment)

ข้อสังเกต: การอภิปรายในจุดนี้ชี้ให้เห็นว่าสุนทรียศาสตร์ทำหน้าที่เป็น "สะพานเชื่อม" ระหว่างผัสสะ (Sensation) และเหตุผล (Reason) ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่เชิงจำนวนที่พบความถี่ของศัพท์กลุ่มการตัดสินสูงขึ้น ในยุคสมัยใหม่ สะท้อนว่ามนุษย์ไม่ได้ "เห็น" เพียงอย่างเดียว แต่ "ให้ค่า" ต่อสิ่งที่เห็นผ่านโครงสร้างทางปัญญา

2. พลวัตของคำศัพท์

ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของอิมมานูเอล คานท์ ที่ระบุว่าความงามไม่ใช่คุณสมบัติคงที่ของ วัตถุ (Objective Property) แต่อยู่ที่สภาวะจิตของประธาน (Subjective State)

นัยสำคัญ: พลวัตของคำศัพท์แสดงให้เห็นการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางอำนาจนำ (Paradigm Shift) จาก การยึดถือระเบียบทางคณิตศาสตร์ (Symmetry/Proportion) ไปสู่การให้คุณค่าแก่รสนิยม (Taste) และ ลำสุดคือการให้ความสำคัญกับ "โลกศิลปะ" (Artworld) * สิ่งนี้อธิบายได้ว่าเหตุใดงานศิลปะร่วมสมัยที่ไม่เน้น ความสวยงามทางรูปลักษณ์ จึงยังคงมีคุณค่าสุนทรีย์ได้ เพราะคุณค่านั้นได้ย้ายฐานจากการรับรู้ทางตาไปสู่ การตีความเชิงสัญลักษณ์และบริบททางสังคมแล้ว

3. ปัญหาของการบัญญัติศัพท์ในบริบทภาษาไทย

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่าภาษาไทยมีการบัญญัติศัพท์ที่โน้มเอียง ไปทางมิติ "ความดีงาม" (เช่น คำว่า สุนทรีย์-ที่สื่อถึงความเรียบร้อย ดีงาม) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การจำกัดขอบเขต การตีความ

ข้ออภิปราย: ในปรัชญาตะวันตก สุนทรียศาสตร์ครอบคลุมไปถึงความอัปลักษณ์ (The Ugly) และ ความน่าเกรงขาม (The Sublime) ซึ่งอาจมีความหยาบกระด้างหรือรุนแรง แต่ในบริบทไทย ผู้เสพมักติดอยู่ กับกรอบความงามเชิงบวก การอภิปรายนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการขยายพรมแดนความหมายของศัพท์ บัญญัติไทย เพื่อให้ครอบคลุมถึงประสบการณ์สุนทรีย์ที่ทำทลายสังคม (Avant-garde)

4. สุนทรียศาสตร์ในฐานะเครื่องมือวิพากษ์อำนาจทางความหมาย

การปรากฏของศัพท์อย่าง Disinterestedness (ความปราศจากผลประโยชน์) และ Institutionalism (สถาบันนิยม) สะท้อนว่าสุนทรียศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของอารมณ์บริสุทธิ์ แต่เป็นเรื่องของ "อำนาจในการนิยาม"

ผลการศึกษาอภิปรายได้ว่า ผู้ที่เป็นผู้กำหนดรสนิยมสากล (Universal Taste) ผู้นั้นคือผู้ถือครอง อำนาจนำทางวัฒนธรรม การวิเคราะห์ศัพท์สุนทรียศาสตร์จึงไม่ใช่แค่การเรียนรู้เรื่องความสวยงาม แต่คือ การศึกษาการทำงานของอำนาจที่แฝงอยู่ในการรับรู้ของมนุษย์ในฐานะสัตว์สังคม

7. บทสรุป

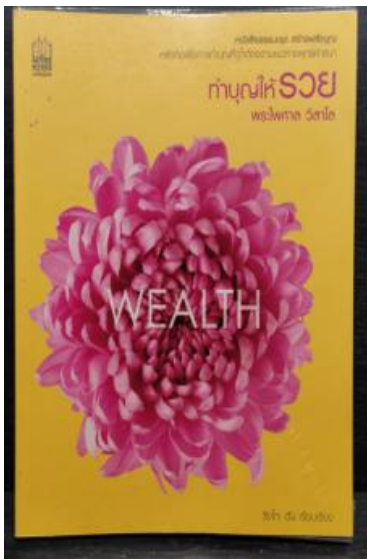
สุนทรียศาสตร์คือศาสตร์ที่ปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามความก้าวหน้าของมนุษยชาติ จากศาสตร์ที่เคยถูกมองว่าเป็นเพียง "ความรู้ระดับล่าง" (Inferior cognition) ได้กลายเป็นศาสตร์ที่อธิบายความซับซ้อนของความเป็นมนุษย์ได้ดีที่สุดสาขาหนึ่ง การเข้าใจพลวัตของศัพท์เหล่านี้ช่วยให้เราก้าวข้าม "ความสวยงาม" แบบผิวเผินไปสู่ "การทำความเข้าใจความหมาย" ที่เป็นแก่นแท้ของประสบการณ์มนุษย์ในโลกปัจจุบัน

ขั้นตอนสุดท้าย: เมื่อเราอภิปรายผลเสร็จสิ้นแล้ว คุณต้องการให้ผมเขียนส่วน "บทสรุปและข้อเสนอแนะ" (Conclusion and Recommendations) เพื่อปิดเล่มบทความวิชาการนี้อย่างสมบูรณ์เพื่อให้บทความวิชาการเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญา เรื่อง สุนทรียศาสตร์" ของคุณมีความน่าเชื่อถือและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ผมได้รวบรวมแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่ครอบคลุมทั้งเอกสารปฐมภูมิ (นักปรัชญาต้นคิด) และทุติยภูมิ (การวิเคราะห์สมัยใหม่)

บรรณานุกรม

- กীরติ บุญเจือ. (2522). **ปรัชญาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. ไทยวัฒนาพานิช.
- คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ปรัชญา ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.
- วิวิธ วงศ์สิริกุล. (2558). **สุนทรียศาสตร์: ทฤษฎีความงามและศิลปะ**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2545). **ปรัชญาศิลปะร่วมสมัย**. คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวรรณ สภาอนันท์. (2554). **กระแสนารปรัชญาตะวันตก**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baumgarten, A. G. (1954). **Reflections on Poetry (Aesthetica)** (K. Aschenbrenner & W. B.Holther, Trans.). University of California Press. (Original work published 1735).
- Danto, A. C. (1964). The Artworld. **The Journal of Philosophy**, 61(19), 571–584. <https://doi.org/10.2307/2022937>.
- Kant, I. (2000). **Critique of the Power of Judgment** (P. Guyer & E. Matthews, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1790).
- Kelly, M. (Ed.). (2014). **Encyclopedia of Aesthetics (2nd ed.)**. Oxford University Press.
- Stecker, R. (2010). **Aesthetics and the Philosophy of Art: An Introduction (2nd ed.)**. Rowman & Littlefield Publishers.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง ทำบุญให้ รวย
เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล
Book Review : Make Merit to Get Rich
Written by Venerable Paisal Visalo

ณัฐฐา สุภาอุทก
Nattha Suphautok
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
พนมนคร มีรাকা
Phanomnakorn Meeraka
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Education,
Mahamakut Buddhist University
E-mail: nattha.sup@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง ทำบุญให้รวย เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญ แนวคิด จุดเด่น ข้อสังเกต และคุณค่าของหนังสือในมิติทางพระพุทธศาสนา วิชาการ และการประยุกต์ใช้ในสังคมร่วมสมัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากแนวคิดและหลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือ ร่วมกับการพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจารณ์พบว่า หนังสือได้นำเสนอความหมายของ “การทำบุญ” ในมุมมองที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา โดยอธิบายว่าความมั่งคั่งที่แท้จริงมิได้หมายถึงความร่ำรวยทางวัตถุเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการสั่งสมคุณงามความดี การดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรม ปัญญา ความขยัน ความซื่อสัตย์ และการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นรากฐานของความสุขและความเจริญที่ยั่งยืน นอกจากนี้หนังสือยังมีจุดเด่นด้านการใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย ยกตัวอย่างจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงหลักธรรมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง แม้ว่าจะสามารถเพิ่มเติมการอ้างอิงพระไตรปิฎกและการอธิบายหลักธรรมในเชิงลึกได้มากขึ้น แต่โดยภาพรวมหนังสือถือเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมสมัยที่มีคุณค่า สามารถใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนด้าน

พระพุทธศาสนา จริยธรรม และสังคมศึกษา ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การทำบุญ, พระไพศาล วิสาโล, พุทธจริยธรรม, บทวิจารณ์หนังสือ

ABSTRACT

This book review examines *Make Merit to Get Rich* written by Venerable Paisal Visalo. Its objective is to analyze the book's core ideas, strengths, observations, and academic and social contributions from the perspectives of Buddhist studies and contemporary applications. The review employs content analysis based on the book's arguments together with fundamental Buddhist principles. The findings indicate that the book presents the concept of merit-making in accordance with Buddhist teachings by emphasizing that genuine prosperity is not merely material wealth but the result of cultivating wholesome actions, moral conduct, wisdom, diligence, honesty, and inner spiritual development. Such qualities constitute the foundation of lasting happiness and sustainable well-being. The book is distinguished by its clear and accessible language, practical examples, and effective integration of Buddhist teachings with everyday life, enabling readers to apply its principles in contemporary society. Although the inclusion of more explicit references to the Pāli Canon and deeper doctrinal discussions would further strengthen its academic value, the book remains a valuable contemporary Buddhist publication. It serves as an appropriate resource for teaching and learning in Buddhist studies, ethics, and social studies, while also providing practical guidance for moral development and the enhancement of individual and social well-being.

Keywords: Merit-making, Venerable Paisal Visalo, Buddhist Ethics, Book Review

1. บทนำ

หนังสือ “ทำบุญให้รวย” (*Make Merit to Get Rich*) เป็นหนึ่งในหนังสือธรรมะชุด “สร้างพลังบุญ” ซึ่งจัดพิมพ์โดยบริษัท เนชั่น อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็ดดูเทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) ด้วยความมุ่งหมายที่จะเผยแพร่หลักคิดเกี่ยวกับการทำบุญที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนและผู้อ่านทั่วไป โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจว่าการทำบุญมิใช่เป็นเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อเพื่อหวังผลทางวัตถุเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจและการสั่งสมคุณงามความดีตามหลักพระธรรมคำสอน ทั้งนี้ สำนักพิมพ์ได้รับความเมตตาจาก พระไพศาล วิสาโล พระภิกษุผู้ทรงคุณธรรมและเป็นนักคิดด้านพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในการให้ข้อมูล ตรวจสอบ และกลั่นกรองความถูกต้องของเนื้อหา จนทำให้หนังสือชุดนี้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านหลักธรรมและการสื่อสารแก่ผู้อ่านได้อย่างเหมาะสม

หนังสือเล่มนี้จึงมิได้เป็นเพียงหนังสือธรรมะเพื่อการอ่านทั่วไป แต่เป็นเสมือน ธรรมบรรณาการ ที่มุ่งสร้างความเบิกบาน สว่างไสว และความเจริญงอกงามทางจิตใจแก่ผู้อ่านทุกระดับ อีกทั้งยังเป็นการน้อมถวาย เป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงค้นพบและประกาศพระธรรมอันเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ หนังสือพยายามอธิบายความหมายของ "การทำบุญ" ให้สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา โดยชี้ให้เห็นว่าความมั่งคั่งที่แท้จริงมิได้จำกัดอยู่เพียงทรัพย์สินภายนอก แต่ครอบคลุมถึงความมั่งคั่งทางคุณธรรม ความสุขภายใน และการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรม หนังสือมีชื่อว่า ทำบุญให้รวย (Make Merit to Get Rich) เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล จัดพิมพ์โดย บริษัท เนชั่น อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็ดดูเทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2552 มีความยาวประมาณ 128 หน้า จัดอยู่ในประเภทหนังสือด้าน จิตวิทยา จริยธรรม และการสื่อสารทางศาสนา เนื้อหามีลักษณะกระชับ เข้าใจง่าย และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน จึงเหมาะสำหรับใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนา จริยธรรม และสังคมศึกษา ตลอดจนเป็นหนังสืออ่านเสริมสำหรับประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษาหลักธรรมและการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2. สาระสำคัญของเนื้อหา

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญในเรื่องของเหตุและผลกรรมและผลของกรรมไม่ว่าจะเป็นคนรวยระดับบอภิมหารวยอย่างอนาถปิณฑิกเศรษฐีหรือผู้เลิศทางลาภอย่างเช่นพระสิวลี หรือกรณีของพระอนุรุทธะ ผู้ไม่เคยพบคำว่า "ไม่มี" หรือเรื่องราวความมั่งคั่งร่ำรวยของบุคคล อื่นๆ อีกมากมายก็ตาม ท่านเหล่านั้นย่อมไม่ได้ร่ำรวยหรือมีลาภเพียงเพราะความบังเอิญ ทุกเรื่องราวล้วนตั้งต้นมาแต่เหตุทั้งสิ้นในทางพุทธศาสนา มูลเหตุเบื้องต้นอันเป็นที่มาแห่งโภคทรัพย์คือ บุญจากทานซึ่งบุคคลทำไว้ดีแล้วนั่นเองชาติที่แล้วหากทำบุญทำทานมามาก ชาตินี้จึงเกิดมาในครอบครัว ที่มีฐานะดี เป็นอยู่สุขสบายชาติที่แล้วหากช่วยเหลือคนอื่นไว้เยอะ ชาตินี้เมื่อทำกิจการใดใด ก็มีคนสงเคราะห์อุปถัมภ์มากมายคนที่เคยไปโกงคนอื่นมา เมื่อทำมาหากินอะไร ก็ถูกเขาโกง ถูกเขาปล้น เรียกว่า ทำมาค้าไม่ขึ้น หรือทำอะไรก็ไม่รวย บางคนหาทรัพย์มาง่าย แต่ก็ถูกโกงไป ง่ายบางคนทำงานอย่างยากลำบากกว่าจะได้เงินมา เนื่องจากชาติที่แล้วไม่เคยทำบุญ อาจไม่เคยขโมยใคร แต่ก็ไม่รู้จักเอื้อเพื่อแผ่เลยทำมาหากินอย่างยากลำบากอย่างไรก็ดี พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับกรรมปัจจุบัน มากกว่ากรรมในอดีต เราจึงควรให้ความสำคัญกับการกระทำในชาตินี้มากกว่ามัวคิดถึงแต่อดีตชาติ เราควรพิจารณาว่าเราใช้เงินอย่างไรในชาตินี้ เราก่อกรรมใดที่เป็นกุศลหรืออกุศลบ้าง ถึงเป็นผู้ที่มีทรัพย์ติดตัวมามาก หากชาตินี้ ชาติศีล ชาติปัญญาใช้เงินในทางไม่ถูกไม่ควร สักวันเงินก็ต้องหมดไป

3. จุดเด่นของหนังสือ

เปลี่ยนมุมมองเรื่องการทำบุญหนังสือไม่ได้มองบุญเป็นเพียงแค่การ “ใส่บาตร” หรือ “ถวายสังฆทาน” แต่เสนอให้เห็นว่าการทำความดีในชีวิตประจำวัน เช่น การให้อภัย การเสียสละ การแบ่งปัน ก็ถือ

เป็นการทำบุญโยงบุญเข้ากับความร่ำรวยอย่างมีธรรม ผู้เขียนอธิบายว่า ความร่ำรวยที่แท้จริงเกิดจากการทำบุญที่ถูกต้อง เช่น การใช้สติปัญญา ความขยัน ความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็น “บุญทางใจ” ที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางวัตถุและจิตใจภาษาที่อ่านง่าย เข้าใจง่ายเนื้อหาถูกถ่ายทอดด้วยภาษาที่เรียบง่าย มีตัวอย่างเปรียบเทียบจากชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านทุกวัยสามารถเข้าถึงแนวคิดธรรมะได้ง่ายขึ้นเน้นการปฏิบัติในชีวิตจริง หนังสือไม่ได้เน้นแค่แนวคิดเชิงทฤษฎี แต่แนะนำวิธีปฏิบัติที่ง่าย ๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้าง “บุญ” ที่แท้จริงเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตยุคใหม่เหมาะกับคนรุ่นใหม่ที่ยากเข้าใจธรรมะในมุมที่ไม่ล้ำสมัย เช่น การใช้บุญในการบริหารธุรกิจ การทำงาน หรือการแก้ปัญหาชีวิต

หากคุณกำลังมองหาหนังสือธรรมะที่ไม่เน้นพิธีกรรม แต่เน้นการทำความดีในชีวิตจริง หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นแนวทางที่ดีในการ “ทำบุญให้รวย” ทั้งทางกาย ใจ และปัญญา.

4. จุดที่ควรปรับปรุง

เนื้อหาค่อนข้างเบาบางในเชิงลึกหนังสือเน้นให้เข้าใจง่าย จึงมีการตัดทอนเนื้อหาธรรมะเชิงลึกหรือรายละเอียดบางส่วนที่น่าสนใจสำหรับผู้อ่านที่ต้องการศึกษาธรรมะระดับกลางหรือสูงขึ้นเน้น “แนวคิด” มากกว่า “หลักฐานจากพระไตรปิฎก” หลายแนวคิดในหนังสืออาจไม่มีการอ้างอิงตรงจากพระไตรปิฎกหรือหลักธรรมดั้งเดิมชัดเจน ทำให้บางผู้อ่านที่ต้องการข้อมูลที่มีรากฐานในพุทธวจนะโดยตรง อาจรู้สึกว่ามีน้ำหนักแน่นพอคำว่า “รวย” อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนชื่อหนังสือมีคำว่า “รวย” ซึ่งอาจทำให้บางคนเข้าใจว่าเป็นหนังสือที่สอนวิธี “ทำบุญเพื่อหวังผล” ในทางวัตถุ แทนที่จะเน้น “ความมั่งคั่งทางจิตใจ” หรือความรวยที่เกิดจากการมีธรรมะมีลักษณะซ้ำกับงานเขียนก่อนหน้าของผู้เขียนบางตอนมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับหนังสือเล่มอื่นของ ว.วชิรเมธี ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านที่เคยอ่านผลงานท่านมาก่อนรู้สึกว่ามีเนื้อหาใหม่มากนักไม่มีกรณีศึกษาเชิงประจักษ์หนังสือเน้นเรื่องเล่า แนวคิด และข้อธรรมมากกว่าการนำกรณีจริงจากชีวิตคน หรือธุรกิจ ที่ “ทำบุญแล้วประสบความสำเร็จ” มาเป็นตัวอย่างที่จับต้องได้เพิ่มการอ้างอิงพระไตรปิฎกหรือพระคัมภีร์ชัดเจนมากขึ้นขยายความแนวคิด “บุญ” ให้ลึกขึ้น เช่น แยกเป็นบุญ 10 ประการ หรืออธิบายกรรมเชิงระบบ พิจารณาเปลี่ยนชื่อหรือทำคำนำให้ชัดเจนว่า “รวย” ในที่นี้หมายถึงอะไร เพื่อไม่ให้เข้าใจผิดใส่กรณีศึกษาหรือเรื่องราวจากชีวิตจริงของคน ที่ “ทำบุญถูกทางแล้วรวยทั้งใจและชีวิต” หากมีเป้าหมายเพื่อขยายกลุ่มผู้อ่านให้ลึกขึ้น หรือให้หนังสือเป็นคู่มือชีวิตอย่างแท้จริง การปรับปรุงในประเด็นข้างต้นจะช่วยให้ “ทำบุญให้รวย” มีความสมดุลระหว่างความเข้าใจง่ายและความลึกซึ้งทางธรรมมากยิ่งขึ้น.

5. ความสำคัญในเชิงวิชาการและสังคม

หนังสือนี้เป็นสื่อธรรมะร่วมสมัยที่แปลงแนวคิดทางพุทธศาสนาให้อ่านง่าย หนังสือเล่มนี้ช่วย “ถอดรหัส” แนวคิดเรื่องบุญ-กรรม-การปฏิบัติธรรม ให้ง่ายต่อการเข้าถึงสำหรับคนรุ่นใหม่ ซึ่งถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพเป็นตัวอย่างของงานธรรมะเชิงพัฒนาสังคม (Engaged Buddhism) ที่พยายามอธิบายว่า “ธรรมะอยู่ในชีวิตประจำวันได้เป็นแหล่งศึกษาด้านจิตวิทยาและจริยธรรมในพุทธศาสนาหนังสือแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องบุญสัมพันธ์กับพฤติกรรม ความคิด การใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมาย

และจริยธรรมของมนุษย์เหมาะใช้เป็นกรณีศึกษาในวิชาด้านพุทธจิตวิทยา จริยธรรม หรือการสื่อสารทางศาสนาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมหนังสือชี้ให้เห็นว่า “ความร่ำรวย” ไม่ได้เกิดจากโชคชะตา แต่จากความดี ความขยัน ความมีวินัย และการทำบุญที่ถูกต้อง ซึ่งปลูกฝังค่านิยมเชิงบวกแก่สังคมตอบโจทย์สังคมไทยที่ศรัทธาแต่ขาดความเข้าใจหนังสือช่วย “สะกิดเตือน” คนไทยที่มีศรัทธาในศาสนาให้กลับมามองที่แก่น ไม่ใช่เปลือก เช่น การทำบุญเพื่อแลกเปลี่ยนผลตอบแทน vs. การทำบุญเพื่อพัฒนาตนเอง

6. บทสรุป

หนังสือ “ทำบุญให้รวย” เป็นงานเขียนที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผู้เขียนได้นำเสนอหลักการเกี่ยวกับการทำบุญในมุมมองที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา อธิบายให้เห็นว่าความมั่งคั่งที่แท้จริงมิได้หมายถึงทรัพย์สินหรือความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการสั่งสมคุณงามความดี การพัฒนาจิตใจ และการดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรมและปัญญา เนื้อหาของหนังสือมีความกระชับ เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงหลักการกับบริบทของสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม จึงนับเป็นงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการทำบุญได้อย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์

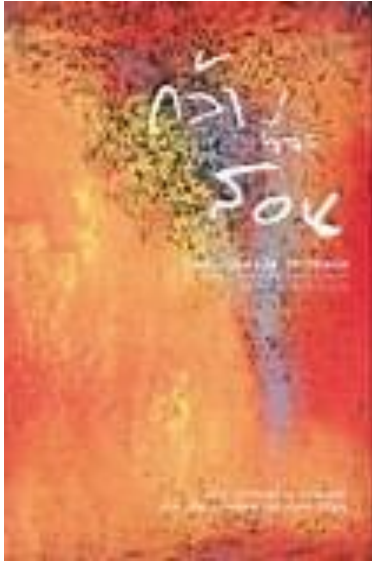
ในด้านการศึกษาและสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนา จริยธรรม และสังคมศึกษา ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี เนื้อหาช่วยปรับมุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง “การทำบุญ” กับ “ความเจริญ” ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของการสร้างความดี ความเสียสละ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความสุข ความมั่นคงทางจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน

บรรณานุกรม

พระไพศาล วิสาโล. (2552). *ทำบุญให้ รวย*. เนชั่น อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็ดดูเนชันแนล.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู

Book Review: The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life

พระมหาชินวัตร สุทฺธชิโน

Phra Maha Chinawat Suddhachino

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawatthana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative Learning Mahidol University

E-mail: nattha.sup@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินสาระสำคัญของหนังสือ กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) ของ Parker J. Palmer โดยมุ่งศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นครู อัตลักษณ์ของผู้สอน และบทบาทของโลกภายในที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผ่านการวิเคราะห์เชิงเอกสารและการตีความเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนเสนอแนวคิดว่าการสอนที่มีคุณภาพมิได้เกิดจากเทคนิคหรือวิธีการสอนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการที่ครูรู้จัก เข้าใจ และซื่อตรงต่อตัวตนของตนเอง พร้อมทั้งกล้ายอมรับความเปราะบางและสร้างความสัมพันธ์ที่จริงใจกับผู้เรียน หนังสือยังนำเสนอแนวคิดสำคัญ ได้แก่ อัตลักษณ์และความซื่อตรงของครู วัฒนธรรมแห่งความกล้า ความสมบูรณ์ภายใน ชุมชนแห่งความจริง และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณ ในด้านการวิจารณ์ หนังสือมีจุดเด่นด้านการเชื่อมโยงปรัชญาการศึกษากับประสบการณ์ชีวิตของครูอย่างลึกซึ้ง แม้ว่าภาษาจะมีลักษณะเชิงปรัชญาและต้องอาศัยการใคร่ครวญในการอ่าน แต่ถือเป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพครู ภาวะผู้นำทางการศึกษา และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเป็นศูนย์กลาง เหมาะสำหรับครู นักศึกษาคู ผู้บริหารการศึกษา และผู้สนใจการพัฒนาการศึกษาเชิงจิตวิญญาณ

คำสำคัญ: การพัฒนาวิชาชีพครู, จิตวิญญาณความเป็นครู, อัตลักษณ์ของครู

ABSTRACT

This book review aims to analyze and evaluate the key ideas presented in *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life* by Parker J. Palmer. It focuses on the concepts of teacher identity, the inner life of educators, and their influence on the teaching and learning process through documentary analysis and academic interpretation. The study reveals that effective teaching is not primarily determined by instructional techniques or pedagogical strategies but by teachers' self-awareness, authenticity, and willingness to embrace their own vulnerability while establishing genuine relationships with learners. The book emphasizes several significant concepts, including teacher identity and integrity, the culture of fear, hidden wholeness, the community of truth, and collaborative learning. These ideas portray education as a holistic process that nurtures intellectual, emotional, and spiritual growth. From a critical perspective, the book's major strength lies in its profound integration of educational philosophy with teachers' lived experiences. Although its reflective and philosophical language requires careful contemplation, it provides substantial value for teacher professional development, educational leadership, and the promotion of learner-centered educational communities. The book is highly recommended for teachers, pre-service teachers, educational administrators, and scholars interested in humanistic and spiritual approaches to education.

Keywords: Teacher Professional Development, Teacher Spirituality, Teacher Identity

1. บทนำ

หนังสือ “กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู” (*The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*) ผลงานของ Parker J. Palmer เป็นหนังสือด้านการศึกษาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ ด้วยการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นครู” ในมิติที่ลึกซึ้งกว่าหนังสือด้านการสอนทั่วไป หนังสือเล่มนี้มีได้มุ่งอธิบายเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ หรือกลยุทธ์การสอนในห้องเรียน หากแต่มุ่งสำรวจ “โลกภายในของครู” ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะการสอนที่มีคุณภาพมิได้เริ่มต้นจากตำรา หลักสูตร หรือเครื่องมือการสอน แต่เริ่มต้นจากตัวตน (Identity) และความซื่อตรงต่อจิตวิญญาณของผู้เป็นครูเอง Palmer เสนอว่าครูทุกคนต่างมีความหวัง ความศรัทธา ความเปราะบาง และความหวาดกลัวซ่อนอยู่ภายใน การยอมรับและเข้าใจโลกภายในของตนจึงเป็นก้าวแรกของการสร้างห้องเรียนที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจ ความสัมพันธ์ และการเรียนรู้ที่มีความหมาย

ผู้เขียนได้ชวนให้ผู้อ่านตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับวิชาชีพครูว่า “เราคือใครในฐานะครู” “เหตุใดเราจึงเลือกเส้นทางสายนี้” และ “เรายังรักษาอุดมการณ์แรกเริ่มของการเป็นครูไว้ได้หรือไม่” คำถามเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการสอนมิใช่เพียงกิจกรรมทางวิชาชีพ แต่เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต จิตใจ และคุณค่า

ภายในของผู้สอนอย่างแยกไม่ออก ครูจึงมิใช่เพียงผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หากยังเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ ผู้ร่วมเดินทางในการเรียนรู้ และผู้หล่อหลอมบรรยากาศแห่งความไว้วางใจระหว่างตนเองกับผู้เรียน หนังสือจึงเสนอแนวคิดที่ว่า “ความกล้าที่จะสอน” คือความกล้าที่จะยอมรับความเป็นมนุษย์ของตนเอง เปิดเผยความเปราะบางอย่างจริงใจ และใช้ประสบการณ์ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความหมายในการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

ในอีกมิติหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นครูคือการเดินทางแห่งการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูที่ตีมิได้เกิดจากการลอกเลียนแบบบุคคลอื่นหรือการยึดติดกับรูปแบบการสอนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการค้นพบเอกลักษณ์ของตนเอง พร้อมทั้งเรียนรู้ เติบโต และปรับเปลี่ยนตนเองไปพร้อมกับผู้เรียน Palmer จึงมองการศึกษาในฐานะ “การเดินทางทางจิตวิญญาณ” ที่หล่อหลอมทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้เติบโตไปด้วยกัน ความสำเร็จของการสอนไม่ได้วัดเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่รวมถึงการสร้างความหวัง จุดประกายความฝัน และช่วยให้ผู้เรียนค้นพบคุณค่าในตนเอง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาในฐานะกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์

ผู้วิจารณ์เลือกศึกษาหนังสือเล่มนี้ด้วยความเชื่อว่า แนวคิดของ Parker J. Palmer มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพครูในโลกปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ความคาดหวัง และความท้าทายจากสังคม เทคโนโลยี และระบบการศึกษา หนังสือช่วยให้ครูลย้อนกลับมาทบทวนคุณค่าและอุดมการณ์ของตนเอง พร้อมทั้งตระหนักว่าการสอนมิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการปลุกพลังแห่งการเรียนรู้ ความเมตตา และความเปราะบางที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ด้วยเหตุนี้ “กล้าที่จะสอน: สสำรวจโลกภายในของชีวิตครู” จึงเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับครู นักศึกษาคู ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่สนใจการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะไม่เพียงให้มุมมองใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน หากยังเป็นแรงบันดาลใจให้ครูลกลับมาฟังเสียงหัวใจของตนเอง และค้นพบความหมายของการเป็น “ครู” อีกครั้งอย่างลึกซึ้ง

2. สารัตถะของหนังสือ

กล้าที่จะสอน: การทำงานภายในของครู (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) โดย Parker J. Palmer เป็นหนังสือที่สำรวจมิติภายในของการสอน และเน้นย้ำว่าการสอนที่ดีเลิศนั้นมาจากตัวตนที่แท้จริงของครูผู้สอน สำหรับฉบับแปลไทยที่มีการปรับชื่อบทให้สอดคล้องกับบริบทและแก่นเรื่องของหนังสือ ดังนี้

2.1 บทนำ "สอนจากโลกภายใน"

บทนำนี้ทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นที่เชิญชวนผู้อ่านให้หันมาสำรวจ "โลกภายใน" (inner landscape) ของตนเองในฐานะครู Palmer เสนอว่าปัญหาที่แท้จริงของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่เทคนิคการสอน หรือนโยบายภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก ภาวะแตกแยกภายในตัวครู ซึ่งหมายถึงการที่ครูถูกแยกออกจากตัวตนที่แท้จริง อารมณ์ ความเชื่อ และคุณค่าของตนเอง บทนำนี้ปูพื้นฐานแนวคิดที่ว่า การสอนเป็นการกระทำของอัตลักษณ์และความซื่อสัตย์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจและยอมรับในความเปราะบางของตนเอง

2.2 บทที่ 1 หัวใจของครู

อัตลักษณ์และความเชื่อตรงในการสอน" บทนี้เจาะลึกแนวคิดเรื่อง "หัวใจของครู" (the teacher's heart) ซึ่ง Palmer ใช้เป็นสัญลักษณ์ของ แก่นแท้ภายในที่ประกอบด้วยปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณ เขาเน้นย้ำว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นไม่ได้มาจาก "สิ่งที่เราทำ" เท่านั้น แต่มาจาก "เราเป็นใคร" (who we are) บทนี้อธิบายว่า อัตลักษณ์ คือ ความ เข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง ส่วนความเชื่อตรงคือ การใช้ชีวิตและการสอนให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์นั้น การที่ครู สามารถสอนจากหัวใจที่เชื่อตรง จะนำไปสู่การเชื่อมโยงที่แท้จริงกับเนื้อหาวิชาและนักเรียน

2.3 บทที่ 2 วัฒนธรรมแห่งความกลัว

การศึกษาและชีวิตที่ตัดขาด" Palmer วิพากษ์วิจารณ์ "วัฒนธรรมแห่งความกลัว" (culture of fear) ที่มักครอบงำ สถาบันการศึกษา ความกลัวนี้อาจมาจากความกังวลเกี่ยวกับการประเมินผล มาตรฐานที่สูงเกินไป หรือการถูก ตัดสินจากภายนอก ซึ่งนำไปสู่ ชีวิตที่ตัดขาด (fragmented life) สำหรับครู ทำให้ครูพยายามสร้างเกราะ ป้องกัน และแยกตัวตนที่แท้จริงออกจากบทบาทการสอน บทนี้ชี้ให้เห็นว่าความกลัว ขัดขวางการเรียนรู้ที่ แท้จริง และทำให้ครูไม่กล้าที่จะเสี่ยงหรือเปิดเผยความเปราะบางของตนเอง

2.4 บทที่ 3 องค์กรรวมอันแฝงเร้น

ความย้อนแย้งในการเรียนการสอน" บทนี้สำรวจ "องค์กรรวมอันแฝงเร้น" (hidden wholeness) ในชีวิตครู Palmer ชี้ให้เห็นว่าแม้ครูจะรู้สึก แยกแยกหรือไม่สมบูรณ์ แต่ภายในตัวเราทุกคนล้วนมีความ สมบูรณ์แฝงอยู่ บทนี้ยังนำเสนอ ความย้อนแย้ง (paradox) ที่สำคัญในการเรียนการสอน เช่น การเป็นผู้ให้แต่ ก็ต้องเป็นผู้รับ การเป็นผู้รู้แต่ก็ต้องยอมรับความ ไม่รู้ การเป็นผู้นำแต่ก็ต้องเป็นผู้ตาม การโอรับความย้อนแย้งเหล่านี้จะช่วยให้ครูเข้าใจธรรมชาติที่ซับซ้อน ของการสอน และเติบโตในฐานะมืออาชีพ

2.5 บทที่ 4 การแสวงหาความรู้ในชุมชน

ร่วมกับความงามของสิ่งประเสริฐ" บทนี้เน้นความสำคัญของ "ชุมชนแห่งความจริง" (community of truth) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและ สนับสนุนสำหรับครูในการแสวงหาความรู้และแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน Palmer เสนอว่าการเรียนรู้ไม่ได้ เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นการเดินทางร่วมกันในชุมชนที่สมาชิกกล้าที่จะ เปิดเผยตัวตนที่แท้จริง ถ้ามคำถาม ที่ยาก และเผชิญหน้ากับความจริงร่วมกัน การมี "ชุมชนแห่งความจริง" ช่วยให้ครูได้รับกำลังใจ ฟื้นฟูจิตใจ และค้นพบความหมายใหม่ๆ ในการสอน

2.6 บทที่ 5 การสอนในชุมชน

การศึกษาที่มีวิชาเป็นตัวตั้ง" บทนี้ขยายแนวคิดเรื่องชุมชนสู่บริบทของการสอนจริง โดยเน้นว่าการ สอนที่ดีที่สุดคือการสร้าง "ชุมชนการ เรียนรู้" (community of learning) ในห้องเรียน ที่ไม่เพียงแต่ครูเท่านั้นที่ เป็นศูนย์กลาง แต่เป็นพื้นที่ที่วิชา ความรู้ (subject matter) เป็นตัวตั้ง (subject-centered) และเชื่อมโยง นักเรียนเข้าด้วยกัน Palmer เสนอว่า การสอนเป็นการเชิญชวนให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนาอัน ยิ่งใหญ่กับเนื้อหาวิชา ทำให้การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์

2.7 บทที่ 6 การเรียนรู้ในชุมชน

การสนทนาระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ" บทนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเรียนรู้ในชุมชน" สำหรับตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การ สนทนาระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ" (peer conversations) Palmer เสนอว่าครูไม่ควรโดดเดี่ยว การรวมกลุ่ม เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนคิด และสนับสนุนกันและกัน จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง ได้อย่างต่อเนื่อง และคงไว้ซึ่งแรงบันดาลใจและความกล้าหาญในการเผชิญหน้ากับความท้าทาย

2.8 บทที่ 7 พอกันทีชีวิตแบ่งแยก

สอนด้วยหัวใจของความหวัง" บทสรุปนี้เป็นการเรียกร้องให้ครู "พอกันทีชีวิตแบ่งแยก" (no more divided life) โดยเน้นย้ำถึง ความสำคัญของการนำชีวิตภายในและภายนอกมารวมกัน Palmer เชิญชวนให้ครูสอนด้วย "หัวใจของ ความหวัง" (heart of hope) ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกเชิงบวกเท่านั้น แต่เป็นความมุ่งมั่นที่จะเชื่อใน ศักยภาพของตนเอง นักเรียน และกระบวนการเรียนรู้ บทนี้สรุปด้วยการตอกย้ำว่าการสอนเป็นมากกว่าอาชีพ แต่เป็น การเรียกขาน (vocation) ที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณและมีพลังในการเปลี่ยนแปลงชีวิต

3. บทวิจารณ์

3.1 จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

จุดเด่นที่สุดของหนังสือเล่มนี้ คือ การชี้ให้เห็นว่า "หัวใจของการสอนที่ดี เริ่มจากการรู้จักและยอมรับตัวตนของครูเอง" ซึ่งได้ชี้ให้เห็นวิชาชีพครูในแง่มุมต่างๆ จากประสบการณ์ของผู้เขียน ทำให้ผู้อ่านสามารถเลือกนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง

3.2 ภาษาและรูปแบบการเขียน

ภาษาเขียนมีลักษณะวิเคราะห์อย่างละเอียดใช้ภาษาที่ลึกซึ้งทำให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดไปด้วย มากกว่าการสื่อสารแบบสั่งสอนตรงๆ เช่น การใช้ประโยคเปรียบเทียบ สำนวนทางจิตวิญญาณ เป็นต้น เป็นหนังสือที่ไม่ใช่ภาษาที่อ่านเร็วหรืออ่านผ่านๆ แล้วเข้าใจทันที ผู้อ่านต้องใช้เวลาไตร่ตรองและทำความเข้าใจเป็นช่วงๆ ซึ่ง เหมาะกับเนื้อหาแนวจิตวิญญาณและการพัฒนาตนเอง

3.3 ข้อเสนอแนะ

ภาษาค่อนข้างสูงและต้องใช้สมาธิในการอ่าน ไม่เหมาะกับผู้อ่านที่คาดหวัง คู่มือการสอนแบบเร็วหรือภาษาที่ง่ายและตรงไปตรงมา เพราะมีเนื้อหาที่เข้มข้น มากกว่าเนื้อหาวิชาการหรือเทคนิคการสอน

4. บทสรุป

โลกของการศึกษาในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลที่เป็นระบบ หนังสือ "กล้าที่จะสอน: การทำงานภายในของครู" (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) โดย Parker J. Palmer ได้สะท้อนแนวคิดที่แตกต่างออกไปอย่างลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้ไม่ได้มุ่งเน้นที่เทคนิคการสอนหรือวิธีการจัดการชั้นเรียนโดยตรง หากแต่เน้นการสำรวจ "ตัวตนภายในของครู" ซึ่ง Palmer มองว่าเป็นหัวใจสำคัญที่มีผลต่อการสอนอย่างแท้จริง Palmer

เสนอว่าครูที่ดีไม่ใช่เพียงผู้ที่มีความรู้หรือทักษะในการถ่ายทอดเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ครูที่รู้ว่า “ตนเองคือใคร” ย่อมสามารถสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนได้อย่างจริงใจ และสามารถสื่อสารความรู้ได้ด้วยพลังที่ออกมาจากจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงจากตำรา แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการสอนที่ดีไม่ได้เริ่มต้นที่หลักสูตรหรือแผนการสอน แต่เริ่มจาก “หัวใจของครู” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความหมายในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน การมี “ความกล้า” ในการสอนตามที่ Palmer กล่าวถึง จึงไม่ใช่ความกล้าในเชิงกายภาพ แต่คือความกล้าที่จะเปิดเผยตนเอง ยอมรับความเปราะบาง ความไม่สมบูรณ์ และข้อจำกัดของตนเอง ความกล้าที่จะตั้งคำถามต่อแรงจูงใจในการสอน และความกล้าที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับนักเรียนบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความจริงใจ นอกจากการเน้นเรื่องตัวตนของครูแล้ว Palmer ยัง เสนอแนวคิดเรื่อง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (learning community) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน โดยมี “วิชา” หรือ “องค์ความรู้” เป็นจุดศูนย์กลาง การเรียนรู้ในรูปแบบนี้มีใช้การถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการร่วมกันใคร่ครวญ แสวงหา และเข้าใจความหมายของวิชาด้วยความเคารพและเปิดใจ การสร้างบรรยากาศเช่นนี้ต้องอาศัยความไว้วางใจและการยอมรับในความหลากหลายของประสบการณ์และความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งต้องเริ่มจากการที่ครูเองมีความกล้าที่จะเปิดพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การสอนจึงกลายเป็น “ศิลปะ” ที่ต้องอาศัยทั้งเทคนิค จิตวิญญาณ และความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้านการศึกษา แต่สิ่งที่ไม่อาจละเลยได้คือ “มนุษยภาพของครู” หรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่แฝงอยู่ในการสอน ครูไม่อาจแยกตัวเองออกจากบทบาทในชั้นเรียนได้ และไม่ควรถะเลยที่จะหันกลับมาใคร่ครวญว่าตนเองกำลังสอน ด้วยจิตใจเช่นไร และส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร

บรรณานุกรม

Parker J. Palmer. (2017). *กล้าที่จะสอน: สักรวจโลกภายในของชีวิตครู*. Jossey-Bass.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารโลกสุขภาวะ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารโลกสุขภาวะ ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารโลกสุขภาวะ

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารโลกสุขภาวะ

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

หรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารโลกสุขภาวะก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารโลกสุขภาวะแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารโลกสุขภาวะกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารโลกสุภาพะ
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 **ขนาดกระดาษ** จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 **ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)** ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 **ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)** ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 **ชื่อผู้เขียน** ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 **ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 **หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ** ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ได้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 **เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรงเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ขีดขอบทั้งสองด้าน

2.8 **หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรงเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 **หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรงเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 **หัวข้อเรื่อง** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร. 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถ.จรัญสนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-086-4258

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@gmail.com

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน

วารสาร โลกสุขภาวะ

JOURNAL OF THE WORLD OF HAPPINESS

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฏาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ฤทธิคุณแม่ขาลิ่ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิศิษฏาราม ถนนรัษฎาสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258